

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КРАЇНОЗНАВСТВА ТА ТУРИЗМУ

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В УМОВАХ
ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗМІН НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ:
ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

за спеціальністю – 106 Географія
галузі знань – 10 Природничі науки
за освітньо-професійною програмою – Економічна географія
спеціалізація – Географічне країнознавство, міжнародні та політико-географічні
дослідження

Кваліфікаційна робота бакалавра
студента денного відділення
IV курсу
Степанчука Олександра
Валерійовича

Науковий керівник:
к.геогр.н, ас. Довгань Н.С.

КИЇВ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	6
1.1. Зовнішня політика держави: сутність та принципи її реалізації.....	6
1.2. Геополітичний фактор зовнішньої політики.	10
1.3. Методичні основи аналізу зовнішньої політики держави.	13
Висновки до I розділу	16
РОЗДІЛ II. ОСНОВНІ ПРІОРІТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	18
2.1. Становлення Великої Британії як потужного геополітичного гравця.	18
2.2. Геополітичні зміни на теренах Європи і роль Британії.....	21
2.3. Динаміка відносин між Великою Британією та Європейським Союзом: фактор Брекзиту.....	25
2.4. Боротьба Сполученого Королівства із поширенням російського впливу на континенті	32
Висновки до II розділу	35
РОЗДІЛ III. СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ БРИТАНСЬКО – УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН	37
3.1. Вплив внутрішньополітичної нестабільності на реалізацію зовнішньої політики Сполученого Королівства.....	37
3.2. Торговельно-економічне співробітництво України та Великої Британії.....	43
3.3. Співпраця Великої Британії та України з питань безпеки й оборони як запорука успішної євроатлантичної інтеграції.....	46
Висновки до III розділу	51
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії довгий період свого існування акцентувало увагу на зовнішній політиці як інструменті досягнення власних національних амбіцій. Оскільки Британія є острівною державою, то їй не загрожувала пряма сухопутна інтервенція з континентальної Європи, а відповідно і розорення власних територій. Але попри своє географічне положення та статус глобальної потуги, Сполучене Королівство завжди зважало на геополітичну ситуацію в Європі. Внутрішні міжусобиці між європейськими монархіями були запорукою того, що британській державності та торгівлі нічого загрожувати не буде, а відповідно і розвитку теж. Тому Британія цілком дозволяла собі втручатися у внутрішні справи тої чи іншої країни, задля досягнення власних національних інтересів.

Але із втратою статусу колоніальної імперії, Велика Британія була змушена спрямовувати свій зовнішньополітичний вектор на європейський континент. До того ж, будучи розореними двома світовими війнами, британське керівництво розуміло, що запорукою існування державності може бути лише новий безпековий порядок у Європі, який буде підкріплюватися тісною економічною співпрацею. Тому рішення приєднатися до Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) у 1973 році ознаменувало початок європейської інтеграції країни.

Сьогодні Великобританія – високорозвинена європейська країна, що зіткнулася із економічними та внутрішньополітичними труднощами. Незважаючи на вихід зі складу ЄС та негативні економічні аспекти цього питання, країні вдається зберігати вплив на європейській геополітичній арені та просувати власні інтереси. У зв'язку із загрозою нової війни у Європі з боку росії, зростає важливість Великої Британії як потужного гравця, який має запропонувати Європі власні енергетичні ресурси та ядерні сили для подальшого стримування геополітичних противників. Тому для

Великої Британії буде досить важливо скористатися наявним станом справ, особливо в контексті посилення американського ізоляціонізму та європейської концепції «стратегічної автономії», щоб домогтися просування власного бачення безпекового майбутнього Європи.

Об'єкт дослідження – зовнішня політика Великої Британії на європейському континенті.

Предмет дослідження – зв'язок ключових особливостей та пріоритетів Великобританії, які визначають її місце на європейській геополітичній арені

Наукова новизна роботи полягає у виявленні закономірності між сучасними геополітичними змінами на теренах Європи, які визначають майбутню безпекову ситуацію на континенті, та їх впливом на стратегію зовнішньополітичної діяльності Великої Британії. Також було проаналізовано етапи, характер, проблеми та перспективи співпраці Британії із ключовими країнами ЄС та Україною.

Практичне значення дослідження полягає у можливості його застосування як для визначення подальшої стратегії зовнішньої діяльності Сполученого Королівства, так і для аналізу внутрішніх проблем, які певною мірою заважають британським національним інтересам. Певні аспекти цієї роботи можуть мати інтерес також для якісної реалізації дипломатичних зусиль України при взаємодії із Британією.

Мета дослідження - з'ясувати і висвітлити характер та особливості британської зовнішньої політики та її вплив на сучасне становище держави на теренах Європи. Задля досягнення мети вирішувались наступні **завдання**:

1. Проаналізувати теоретико-методичні основи дослідження зовнішньої політики держави;
2. Розглянути історичне підґрунтя британської могутності;
3. Визначити геополітичні зміни на теренах Європи та роль Британії

4. Простежити динаміку відносин між Великою Британією та ЄС;
5. Визначити внутрішньополітичні проблеми країни, які заважають реалізації британської зовнішньої політики;
6. Проаналізувати сучасний стан і перспективи британсько – українських відносин;

Теоретико-методологічна основа дослідження. Зовнішня політика Великої Британії на теренах Європи в останні роки набула яскраво вираженої популярності, особливо після її виходу зі складу ЄС. Однак існує необхідність у комплексному дослідженні ключових її аспектів, так як окремо взятий фактор не може повною мірою розкрити сучасну специфіку європейського виміру зовнішньої діяльності Британії, а тим паче визначити подальші тенденції її розвитку. Серед вітчизняних науковців слід виділити праці Ямпольської Л.М., Павлюка О., Булика М.В., Шевченка А., Грубінка А.В. Активно дана тематика досліджується британськими вченими, як-от С.Hill, R.Whitman, S.Wolff, G.Baldini, A.Hadfield, A.Middleton, L.Chappell.

При дослідженні використовувались наступні політико-географічні методи:

- аналізу та синтезу;
- історико-географічний;
- хорологічний;
- хронологічний;
- системності;
- комплексності;
- порівняльний.

Структура дипломної роботи складається зі вступу, 3 розділів, висновків до них, списку використаної літератури та джерел інформації. Дипломна робота викладена на 66 сторінках.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Зовнішня політика держави: сутність та принципи її реалізації.

У ХХІ столітті сформувалася велика кількість теорій зовнішньої політики, які по-різному пояснюють її основні цілі та завдання, сутність та функції. З конкретних теорій зовнішньої політики найвідомішою вважається теорія американського політолога Ганса Моргентау. Він стверджує, що суть проведення зовнішньої політики полягає в просуванні «національних інтересів» [1]. Він наводить аргументи на користь веберівського підходу до максимізації влади в міжнародній політиці, щоб зробити державу могутнішою. Звідси випливає його формула: “Мета зовнішньої політики повинна визначатися в дусі національних інтересів і підтримуватись силою”.

Однією із сучасних теорій зовнішньої політики вважається теорія ролей, яка була розроблена Калеві Холсті (1970) у період холодної війни [1]. Він зосереджується на взаємодії зовнішньої політики держави з міжнародною системою. За допомогою соціологічного підходу теорія позиціонує держави як такі, що взаємодіють з певними соціальними групами в системі, до якої вони включені. Усі вони мають певні ролі, які вони виконують через структури, внутрішні чи міжнародні виміри.

Не менш важливою теорією вважається теорія реалізму, яка була особливо популярна в середині ХХ століття. Дана теорія підтримує домінування силової політики, незважаючи на те, що різні складові держави не погоджуються щодо визначення влади. Проте всі вони погоджуються з тим, що влада має ключове значення для впливу на внутрішню та зовнішню політику, яка залежатиме від безпеки, в першу чергу, у зовнішньому середовищі. Тому чим більше зовнішнє середовище, тим більша влада і сильніша зовнішня політика, і навпаки.

В унісон із теорією реалізму розглядається теорія лібералізму. На відміну від реалізму, який стверджує, що держава діє в інтересах самозбереження, лібералізм припускає, що певні державні утворення діють із великої доброзичливості від імені народу. Важливо також зауважити, що взаємозалежність та колективні інтереси держав сприяють їхнім спільним, а не одностороннім діям. Тому, оскільки лібералізм ставить високу моральну основу для людей та їхніх урядів, внутрішня політика повинна впливати на ідеальну міжнародну політику держави.

Загалом, зовнішня політика держави визначається також як система заходів та стратегій, спрямованих на взаємодію з іншими країнами з метою захисту своїх національних інтересів та досягнення сприятливих умов для свого розвитку. На розвиток зовнішньої політики впливають внутрішні міркування, політика чи поведінка інших держав або плани просування конкретних геополітичних проєктів. У цьому випадку вона поєднує національні інтереси та цінності із загальнолюдськими інтересами та цінностями особливо у питаннях безпеки, співробітництва та зміцнення миру, у вирішенні глобальних міжнародних проблем, що виникають на шляху соціального прогресу.

В сучасному світі, крім держави, зовнішньополітичною діяльністю займаються також інші суб'єкти міжнародних відносин. Це різні міжнародні організації, як урядові, так і неурядові, політичні партії та рухи, транснаціональні компанії та ін.

Зважаючи на те, що зовнішня політика визначається державою, то вона не може бути відокремлена від внутрішньої політики, адже досить часто міжнародна діяльність може полегшити внутрішні політичні протиріччя, але аж ні в якому разі не може самостійно їх вирішити. Звідси і впливає така велика кількість теорій та тлумачень поняття «зовнішня політика».

Зовнішньополітична діяльність держави цілком повинна мати конкретні цілі та завдання задля успішної її реалізації, зокрема:

- забезпечення державного суверенітету та безпеки країни;
- створення сприятливих умов для співробітництва у сфері економіки, культури, розвиток іноземних інвестицій з іншими країнами;
- контроль за діяльністю іноземних держав;
- внесок у побудову стабільних міжнародних відносин, заснованих на фундаменті міжнародного права.

Важливе значення для досягнення мети зовнішньої політики мають засоби її досягнення. Залежно від сфер життя вони діляться на політичні, економічні та ідеологічні [3].

Політичні засоби є найрізноманітнішими. Вони охоплюють передусім сферу дипломатичних відносин — традиційних форм дипломатії (посольства, консульства) до дипломатії лише на рівні глав держав. Вони можуть мати вигляд переговорів, зустрічей, участі у міжнародних організаціях тощо.

Особливу групу політичних засобів зовнішньої політики становлять військові засоби, основними з яких є війна і військовий тиск. Формами військового тиску можуть бути маневри, навчання, паради, публічні демонстрації нових видів зброї, концентрація військ у прикордонних районах, провокації на кордоні, участь у миротворчих операціях під егідою міжнародних організацій та ін. на економіку та політику інших держав.

Економічний потенціал є особливо важливим засобом зовнішньої політики, оскільки саме він визначає позицію держави у міжнародних відносинах. Держава із потужним економічним потенціалом займає впливові позиції у світі. До економічного потенціалу держави належать її промисловість, сировинні ресурси, стан робочої сили та ін. світові ціни,

встановлення режиму найбільшого сприяння чи запровадження ембарго тощо.

Ідеологічні засоби пов'язані з інформаційним впливом задля висвітлення необхідного бачення чи прикриття своїх намірів. Іншими словами це пропаганда, яку використовують задля створення позитивного зовнішнього іміджу країни. З цією метою в іноземних країнах можуть відкриватися ЗМІ та культурні центри, а також різноманітні презентації та виставки.

Варто розуміти, що планування зовнішньої політики означає перспективну розробку конкретних дій на міжнародній арені і складається з декількох стадій.

По-перше, складається прогноз ймовірного розвитку системи міжнародних відносин загалом чи в окремих регіонах, і навіть відносин між даним державою та інші державами. Такий прогноз є одним із найскладніших видів політичного прогнозування і він складається на основі аналізу тенденцій можливої зміни тих чи інших елементів системи міжнародних відносин. Це дозволяє зробити досить точну оцінку ймовірнісних наслідків запланованих зовнішньополітичних дій.

По-друге, визначаються розміри ресурсів та коштів, які будуть потрібні для вирішення висунутих зовнішньополітичних завдань.

По-третє, встановлюються першочергові цілі зовнішньої політики держави за різними напрямками, виходячи насамперед з його економічних і політичних інтересів. По-четверте, розробляється комплексна програма всіх зовнішньополітичних заходів, що обов'язково затверджується урядом країни.

Підсумовуючи, зовнішня політика є життєвоважливим аспектом сучасних міжнародних відносин, яка вибудовує інтереси та цінності держав і недержавних акторів на глобальній арені. Розуміння природи зовнішньої

політики має важливе значення для взаємодії та вирішення глобальних проблем і знаходження спільних компромісів для порозуміння і мінімізації втрат у майбутньому.

1.2. Геополітичний фактор зовнішньої політики.

У зв'язку зі складними та суперечливими проблемами формування нового світового порядку, виходом на політичну арену нових держав та активізацією їх діяльності, увага вчених та політиків в останнє десятиліття звертається на роль геополітичних факторів (простору, населення, природних ресурсів, середовища проживання людей) у світовій політиці.

Географія завжди відігравала важливу роль у становленні людських суспільств та державних утворень. Вона формувала або ж перешкодила утвердженню ідентичності, характеру та історії національних урядів, а також їх подальшому соціальному, політичному та економічному розвитку, що також мало важливу роль реалізації власної міжнародної політики.

В контексті географічного детермінізму поступово почала зароджуватися концепція геополітики, яка ґрунтується на результатах аналізу та узагальнення об'єктивних даних фізичної, економічної та політичної географії всього світу та кожної конкретної країни, взаємовпливу природних, соціальних, економічних, політичних та культурних факторів на розвиток людства загалом та кожного окремого народу зокрема.

Геополітика немає чіткої дати свого зародження, адже її історія розпочалася одразу із появою людей на Землі. В цьому контексті завжди розглядалася боротьба за кращі природні умови та ресурси, що у подальшому зумовлювало налагодження співпраці задля досягнення спільної мети та полегшення її реалізації.

Також значний час геополітика не мала власної назви. Лише у 1916р. шведський вчений Рудольф Челлен (1864–1922) увів у науку поняття “геополітика” розуміючи під нею “доктрину, що розглядає державу як

географічний організм чи просторовий феномен” [4]. Таким чином Челлен розвивав давній предмет – політичну географію, але при цьому не претендуючи на самодостатність поняття. Окрім того автор вважав своїм вчителем Фрідріха Ратцеля (1844-1904), через що не міг претендувати на роль першовідкривача.

У період XIX-XX століття в більшості досліджень, що стосувалися території, населення та влади основний пріоритет надавався території, адже в XX столітті сила та вплив держави визначалися саме географічним положенням країни, чисельності її населення та наявності важливих природних ресурсів. Тому в цей час земний простір визначався як важливий ресурс в контексті геополітики. Сам Челлен вважав, що держава водночас уособлює в собі географічний і політичний простір [4].

Згодом геополітика стала характеризуватися різноманітними термінами, але при цьому зосереджуючись на тому, що це свого роду ідеологія для політичного курсу держави. Спочатку територія і місце розташування країни розглядалися як ключові ресурси для її економічного і соціального розвитку, а також як фактори її впливу та значущості на міжнародній арені. Таким чином, геополітика прагнула виявити зв'язок між політичними і територіальними аспектами діяльності держав, а також залежність політичних рішень від розташування політичних сил у глобальному масштабі.

Пізніше геополітика набула більш широкого кола значень, вона трактується і як ідеологія, і як політичний напрям держави. Географічне положення країни розглядалося як ключовий елемент соціально-економічного розвитку країни, її могутності та як визначальний фактор її ролі на глобальній геополітичній арені.

Отже, завдання геополітики полягає у виявленні зв'язку між територіальними та політичними питаннями діяльності держав, залежності

політичних рішень від просторового розташування політичних сил у масштабах всієї земної кулі.

В середині 1970-х років ХХ століття американський політолог К.Грей визначив геополітику як "науку про взаємозв'язок між фізичним середовищем і світовою політикою" [5]. Львівський дослідник Мирослав Дністрянський запропонував розділити політичну географію і геополітику, пропонуючи розглядати політичну географію як науку, що вивчає територіальні особливості політичних об'єктів, процесів і явищ [5]. Згідно його визначення геополітика є прикладною дисципліною на стику географії, політології і політики, яка досліджує різні аспекти політичної діяльності, обумовлені географічними характеристиками, такими як розташування і розміри території, природно-ресурсний потенціал, стан навколишнього середовища та розміщення соціально-економічних і політичних об'єктів.

У ХХІ столітті, еволюція геополітики характеризується появою нових рамок: геоекономічної та геокультурної. Сучасна геополітика насамперед орієнтується на ефективне використання територіально-політичного простору та запобігання перерозподілу територій. Згідно з геоекономічною парадигмою, на державну політику впливають економічні чинники, що відображаються на глобальному геоекономічному ландшафті (включаючи національний сегмент). Це передбачає інтеграцію національних економік та їхніх економічних суб'єктів у світові інтернаціоналізовані виробничі цикли для участі у створенні та розподілі глобального доходу, використовуючи передові геоекономічні технології. Ці нові геоекономічні межі не збігаються з традиційною політичною картою. Отже, національні економіки стають невід'ємними частинами різноманітних глобальних відтворювальних циклів, а національні інтереси визначаються більше економічними кордонами, ніж політичними. У той час як традиційна геополітика спрямована на підтримку «балансу сил», геоекономіка прагне досягти «балансу інтересів» у глобальному масштабі.

1.3. Методичні основи аналізу зовнішньої політики держави.

Аналіз зовнішньої політики дозволяє нам краще зрозуміти, як політичні актори приймають політичні рішення та як вони ставляться до інших іноземних державних і неурядових організацій. Зовнішня політика є складною дисципліною, в якій численні актори працюють у структурах як усередині, так і за межами держави, щоб впливати на процес прийняття рішень. Кожен методичний підхід пропонує унікальний набір потенційних недоліків і переваг і підкреслює свою важливість для досягнення стратегічних цілей.

Методи дослідження та аналізу зовнішньої політики, а також міжнародних відносин поділяють на якісні та кількісні [6]. Якісні методи використовують аналітичні інструменти дослідження, спираючись на різноманітні методологічні та теоретичні підходи. Ці методи часто вважаються традиційними, адже в їх контексті активно використовують історико-описові інструменти. Вони включають посилання на історичні знання та використання інтуїтивно-логічних підходів, орієнтованих на наукову літературу.

З іншого боку, кількісні методи зосереджуються на розкритті числових параметрів різних явищ. Дослідники, які використовують ці методи, віддають пріоритет достовірності, гарантуючи, уникнення суб'єктивної думки задля максимальної достовірності зібраної інформації. Не менш важливим параметром є надійність цього методу, тобто інший дослідник, який використовує той самий метод, повинен отримати подібні результати.

Також існують формальні та неформальні методи [6]. У вузькому розумінні під формальними методами мають на увазі застосування формальної логіки й математичного аналізу до вивчення чи пояснення зовнішньої політики. До числа вузьких формальних методів належать насамперед методи моделювання.

Неформальні методи охоплюють кілька підходів, починаючи з історико-описового методу [6]. Цей метод є основою для вивчення історії дипломатії, міжнародних відносин і зовнішньої політики окремих держав. Він також широко використовується для аналізу поточних міжнародних подій і процесів. Різновидом його є політико-описовий метод, який часто передбачає узагальнення документальних джерел. Іншим методом цієї групи є порівняльно-історичний метод, який використовується для дослідження та пояснення зовнішньої політики держав різних історичних періодів.

Крім того, вирішальну роль у зовнішньополітичному аналізі відіграють нормативно-ідеологічний та нормативно-гіпотезотворчий методи [6]. Нормативно-ідеологічний метод свідомо чи несвідомо черпає свої принципи з конкретної ідеології. З іншого боку, нормативно-гіпотезотворчий метод слідує логічним міркуванням, а не ідеологічним переконанням, зосереджуючись на концептуальних основах зовнішньої політики держави та теоріях міжнародної інтеграції.

Інтуїтивно-логічний і формально-логічний методи спираються на логіку, але відрізняються за своїм призначенням [6]. Інтуїтивно-логічний метод базується на тому, що вважається «здоровим глуздом» у контексті дослідження — чи то в науці, політиці чи громадському сприйнятті. І навпаки, формально-логічний метод дотримується суворої формальної логіки, яка часто застосовується в юридичних дослідженнях міжнародних відносин.

До іншої категорії неформальних методів відносяться оперативно-прикладні та аналітико-прогностичні [6]. Операційно-прикладні методи включають ситуаційний аналіз (вивчення документів та аналіз матеріальних джерел), аналіз контенту (включає аналіз даних про події та когнітивне картографування) та аналіз поведінки (включає моделювання, ситуаційний аналіз і стратегічні ігри). Аналітичні та прогностичні методи зосереджені на

прогнозуванні складних сценаріїв, поведінки, процесів і явищ, включаючи динаміку міжнародної системи та її різноманітних географічних і тематичних областей.

В аналізі зовнішньої політики також використовуються загальнонаукові методи (додаток А). Вони необхідні для глибокого та всебічного вивчення міжнародних відносин та поведінки держав на міжнародній арені. Наприклад, метод аналізу дозволяє розкласти складні зовнішньополітичні питання на окремі компоненти, такі як економічні, політичні або військові аспекти, для детального їх вивчення.

Метод синтезу допомагає поєднувати різні елементи зовнішньої політики, щоб сформувані цілісне уявлення про стратегії та цілі держави. В свою чергу індукція використовується для виведення загальних закономірностей на основі аналізу конкретних випадків, що дозволяє формувати теоретичні моделі та прогнози щодо поведінки держав.

Дедукція дає можливість застосовувати існуючі теорії та загальні принципи для пояснення конкретних ситуацій і подій у зовнішній політиці, що допомагає передбачати можливі наслідки тих чи інших дій.

Метод узагальнення потрібен для об'єднання окремих фактів і випадків у більш загальні висновки та теорії, що сприяє систематизації знань про міжнародні відносини.

Метод аналогії корисний для пошуку подібностей між різними історичними та сучасними ситуаціями, що допомагає пояснювати та прогнозувати розвиток зовнішньополітичних подій. Використання цих методів забезпечує комплексний підхід до дослідження зовнішньої політики, сприяючи більш точному розумінню і передбаченню подальшої політики держав.

Несамостійність зовнішньополітичних подій становить додатковий методичний виклик. Відсутність незалежності просто означає, що позитивні

зовнішньополітичні взаємодії мають тенденцію сприяти майбутнім позитивним взаємодіям, тоді як негативні події пов'язані з наступними негативними подіями. На перший погляд це може здатися тривіальним, але ця реальність підриває припущення про незалежність, яке лежить в основі більшості статистичних моделей, що використовуються в кількісному аналізі зовнішньої політики.

Методи зовнішньополітичного аналізу покликані описати якомога більшу кількість аспектів сучасного міжнародно-політичного життя. Тому можна говорити про плюралізм методів аналізу зовнішньої політики.

У сфері зовнішньополітичної взаємодії також виділяються суто об'єктивні умови, такі як геополітичне та історико-культурне розташування, економіко-технологічна спеціалізація, а також позиція та роль нації в глобальній світосистемі. Поряд з цим існують також суто суб'єктивні умови, включаючи характер операційного коду, типи особистості, морально-етичні переконання та загальну мотиваційну основу зовнішньополітичних дій.

Отже, в зовнішньополітичному аналізі існують методи, спрямовані на дослідження як об'єктивних умов, так і різноманітні методи, орієнтовані на аналіз суб'єктивних і мотиваційних аспектів зовнішньої політики та міжнародно-політичної взаємодії. Серед останніх чільне місце займають загальнонаукові методи аналізу інформації та тексту. Протилежними до них є методи геополітичного та історико-культурного аналізу, які займаються дослідженням структур світової політики.

Висновки до I розділу

Отже, зовнішня політика – це система певних дій та стратегій, які використовують при взаємодії із іншими країнами, задля захисту та реалізації своїх національних інтересів. Для реалізації зовнішньої політики держави вагоме значення мають політичні, економічні та ідеологічні засоби, які використовують залежно від цілей, які потрібно досягнути.

Історично так склалося, що географія відігравала важливу роль у становленні людських суспільств та державних утворень. В контексті такого розвитку виникла класична геополітика, як галузь, яка визначає національну політику держави з урахуванням впливу на неї природного середовища. Однак сучасна геополітика визначається саме як інструмент забезпечення стабільності та раціонального використання ресурсів задля досягнення національних інтересів на міжнародній арені.

Так як зовнішня політика є складною дисципліною, велике значення для її аналізу мають методичні підходи, які дають широкий вибір інструментів для дослідження вихідних даних та їх подальшої інтерпретації задля розуміння політичних процесів та досягнення стратегічних цілей на світовій арені. До таких методів відносять якісні та кількісні методи, які використовують в залежності від того, які використовують як у комплексі, так і окремо одне від одного.

Важливими методами також є загальнонаукові, які використовують для глибокого вивчення поведінки держав на міжнародній арені. Незалежність зовнішньополітичних подій становить виклик для методів, оскільки вони мають тенденцію взаємодіяти та впливати одне на одного. Тому подальше використання методів цілком дозволяє комплексно проаналізувати різні аспекти зовнішньої політики та політичної діяльності держав.

РОЗДІЛ II. ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

2.1. Становлення Великої Британії як потужного геополітичного гравця.

Історія має значний вплив на зовнішню політику. Свідомо чи несвідомо урядовці покладаються на розуміння минулого своєї країни, намагаючись знайти аналогії та шляхи до розв'язання проблем, які відбуваються сьогодні. Звісно, не можна здійснювати політичну діяльність лише на основі минулого, але буде не правильно відкинути історичні передумови розвитку, особливо такої глобальної потуги як Велика Британія.

Історичний досвід Великобританії, як світової держави, при якому вона була набагато сильніша за будь-яку іншу європейську країну, не може не впливати на сучасну британську політику. Довгий час Британія не була зацікавлена у створенні єдиного європейського політичного простору, в той час як її геополітичне становище змінилося в процесі деколонізації у післявоєнний період. Геополітичне розташування Великобританії, що відокремлюється протокою Ла-Манш від континентальної Європи, постійно було значущою причиною її розвитку, оскільки становище островів у більшому ступені впливало на територіальне розширення, від початку формування держав. Під впливом геополітичних факторів країна зобов'язана зважати на політичну ситуацію в Європі.

У період розквіту Британська імперія, найбільша у новій історії, займала четверту частину суші та керувала четвертою частиною світового населення. «Вони підкорили і заселили півсвіту, як би самі не усвідомлюючи» — так характеризував Британську імперію XVIII століття Джон Сілі, автор бестселера вікторіанського часу «Розширення Англії» [7]. Справді, формування великої імперії постає швидше випадковим, ніж закономірним. Все тому, що не абстрактна державна політика, а приватні

ініціативи були рушієм розширення Британії. Політика була наслідком економічних інтересів, релігійних та особистих переконань британців.

Цілком можна стверджувати, що Європа створила Великобританію. Поява першої Англії як національної держави була результатом тиску Європи – щоб захистити себе від набігів вікінгів. Так само було утворено Сполучене Королівство, яке об'єднало Англію та Шотландію проти Франції Людовика XIV. Ще наприкінці XVI століття Англія суттєво відставала від Франції, Іспанії та Португалії в темпах освоєння Нового Світу, а від Голландії – у торгівлі та фінансах. За 200 років Британія перетворилася з країни, яка перебуває на периферії європейської політики, на провідну світову державу. Узаконене піратство з часів Френсіса Дрейка зміцнило британський флот і зробило Англію абсолютним господарем моря. А фінансові інститути, такі як Центральний банк та система обслуговування державного боргу, які Англія придбала у голландців, зробили країну економічним та фінансовим лідером.

Природа європейського виклику для британців з часом сильно змінювалася. У середні віки головним ворогом Великої Британії була Франція. У XVI столітті і на початку XVII століття - Іспанія. З кінця XVII до початку XIX століття це знову була Франція; в середині-кінці XIX століття це була царська росія. Потім, на початку та в середині XX століття, це була спочатку кайзерівська, а потім гітлерівська Німеччина; а потім знову росія – з короткою перервою після падіння Берлінської стіни – від кінця Другої світової війни до наших днів.

Дуже часто небезпека мала ідеологічний характер. Від континентальної ересі в середні віки, через контрреформаційний католицизм (який також став синонімом абсолютизму та континентальної тиранії) у XVI-XVII століттях, французьке яacobінство в кінці XVIII століття, правий і лівий тоталітаризм у XX столітті, до ісламістських терористів, які сьогодні прибувають з Європи як мігранти [7].

Крім того, Європа суттєво сформувала внутрішню політику Великобританії. Вона є предметом постійних суперечок протягом сотень років. У XVI та XVII століттях точилися бурхливі дебати щодо найкращого способу захисту протестантизму та парламентських свобод у Європі, де обидва віросповідання зазнавали серйозних нападів. Особливо це стало помітно в конфлікті між бунтівними ірландцями та центральною владою, що згодом переросло в появу незалежності Ірландії.

Починаючи з XVIII століття, британці не дійшли згоди щодо найкращої стратегії підтримки європейського балансу сил. Переважаюча традиційність серед однієї сторони парламенту (віги) розраховувала на союзи та армії на континенті. Торі, з іншого боку, закликали до стриманості та більшої уваги до військово-морської та колоніальної могутності країни. Під час цих дебатів одні виступали за військову інтервенцію на континенті та втручання у внутрішню політику суверенних держав, тоді як інші так само пристрасно вимагали, щоб Британія залишилася осторонь з міркувань прагматизму та принципів. Обидва погляди сьогодні добре представлені в обох провідних політичних партіях Великобританії.

Якщо Європа створила Британію, то Британія також створила Європу. Британці сформували європейський простір відповідно до своїх інтересів і дедалі більше відповідно до свого образу. Їхня військова присутність і репутація на континенті зазвичай були грізними, від знакових перемог під Аженкурром, Дюнкерком, Бленхеймом, Деттінгеном, Ватерлоо, у Криму, під час двох світових війн до стримування в Європі під керівництвом НАТО. Його посилив, а не зменшив той факт, що багато з цих перемог були забезпечені за допомоги партнерів по коаліції.

Британія відігравала важливу, а часто й вирішальну роль у більшості головних європейських домовленостей з кінця XVII століття: Утрехтський договір, який закріпив принцип «балансу сил», через Віденський конгрес,

який перебудував Європу після революцій та наполеонівських війн – аж до договорів про Європейський Союз, які ми маємо сьогодні.

Два десятиліття після Другої світової війни були важким часом для британців, які хотіли бачити себе світовими лідерами. До 1960-х років більшість колишніх колоній імперії — разом із колоніями інших європейських держав — стали незалежними країнами. А Суецька криза 1956 року, під час якої США відмовилися підтримати англо-французькі спроби повернути Суецький канал після того, як єгипетський уряд націоналізував його, викликала у Великобританії відчуття, що її покинув найпотужніший союзник.

Бажання повернути втрачений вплив у Європі спонукало британського прем'єр-міністра Гарольда Макміллана свого часу нарешті подати заявку на приєднання Сполученого Королівства до того, що на той час називалося Європейським економічним співтовариством, що він і зробив в 1973 році. Хоча через 50 років Великобританія й вийшла зі складу ЄС, тим самим ставши на шлях реалізації власної концепції внутрішньої та зовнішньої політики, але як показує історія, що на Брекзиті боротьба Британії за її європейську ідентичність не закінчиться.

2.2. Геополітичні зміни на теренах Європи і роль Британії

Війна росії проти України перевернула європейську геополітичну арену. Країни регіону, які ще донедавна намагалися усіляко дистанціюватися від збройних конфліктів та пропагували свій нейтралітет, на сьогодні з вражаючими темпами милітаризуються та відмовляються від політики «умиротворення». Все це відбувається на фоні внутрішньополітичної нестабільності в США, яка зміщує акцент з ролі «глобального поліцейського» на новий ізоляціонізм. Погрози імовірного кандидата в президенти США Дональда Трампа стосовно майбутнього НАТО та дистанціюватися від проблем подальшого російського вторгнення у глиб Європи та дедалі агресивна політика комуністичного Китаю підштовхують

країни Європи усвідомити важливість зміцнення спільного оборонного потенціалу та забезпечення стратегічної автономії, особливо в питанні енергетичних і природних ресурсів (додаток Б).

Одним із наслідків війни в Україні стала широкомасштабна енергетична криза, яка зараз вражає Європу. У 2021 році російський газ становив 40 відсотків імпортованого газу, необхідного для європейської промисловості та побутового використання [8]. Незважаючи на політичні важелі впливу, які мала росія, контролюючи доступ Європи до газу, більшість країн відкрито засудили вторгнення путіна, і багато з них обмежили або припинили імпорт російського газу, що призвело до пошуку альтернативних джерел енергії на зиму. Це рішення викликало зміни в європейській громадській думці щодо національної енергетичної незалежності, необхідності збільшення частки атомної енергетики та реакції держави на зростання цін на енергоносії.

Однак в контексті стратегічної автономії країнам Європи важливо мати спільне бачення досягнення цієї цілі. Особливо це стосується Євросоюзу, де голос невеликої за розмірами та економічним потенціалом Угорщини, здатний посягати на наміри проєвропейської більшості допомагати Україні та протистояти російському і китайському впливу у регіоні. Але окрім Угорщини власне бачення на розвиток Євросоюзу та Європи в цілому мають також такі ключові країни як Франція, Німеччина та Польща.

Бачення «стратегічної автономії» французького президента Макрона доходило навіть до співпраці із Китаєм, задля того аби зменшити американський вплив. В контексті Німеччини це були «благі» наміри досягнути «чистого нуля», завдяки поставкам енергетичних ресурсів з РФ, задля чого Німеччина навіть намагалася запустити в роботу новозбудований «Північний потік-2» та вивести із експлуатації ряд власних АЕС. До чого призвела така недалекоглядна політика показала війна в Україні, адже в російських руках енергоресурси це виключно інструмент досягнення

власних цілей та покарання за будь-які прояви підтримки України. Польща як ніхто інший розуміє важливість єдності Європи на фоні прямої російської загрози та подальшої підтримки України, але в ситуації із блокадою українського кордону, зайняла максимально вигідну для себе позицію захисту власних інтересів, що коштувало українській економіці збитків у 7 млрд. гривень [9].

В контексті вищеописаних подій, позиція Великої Британії на геополітичній арені Європи викликає повагу. В першу чергу мова йдеться про британську підтримку країн Східної Європи. Ще до повномасштабного вторгнення росії в Україну, Британія активно протидіяла поглибленню співпраці провідних держав Євросоюзу із росією. Мова йде про підтримку позицій України та Польщі в питанні блокади «Північного потоку-2», запуск якого ставив під загрозу існування енергетичної мережі ряду країн регіону. Окрім того у 2021 році Сполучене Королівство відправило 2 кораблі у Чорне море на знак солідарності з Україною.

Після початку блокади українського кордону польськими аграріями у 2023 році, Велика Британія зайняла сторону підтримки України. Британські політики усіляко намагалися вплинути на рішення Євросоюзу щодо запровадження обмежень на торгівлю з Україною. "Велика Британія вчинила правильно, продовживши безтарифний і неквотований імпорт з України більшості товарів ще на 5 років. Британія закликає Європу наслідувати її приклад і захистити свободу і демократію від вторгнення диктатора Путіна в суверенну Україну", — написав у власному Твітері міністр оборони Сполученого Королівства Грант Шаппс [10].

Дії Великої Британії можна цілком зрозуміти, адже ця країна довгий час страждала від російських терактів (отруєння російського перебіжчика Олександра Литвиненка та інцидент із співробітниками російського групу у Солсбері), але разом з цим Велика Британія намагається проявити себе як регіональний лідер, особливо у тому регіоні, на який у Берліні та Парижі

довгий час дивилися як частину «руського міра». Тому й не дивно, що країни Східної Європи так активно співпрацюють із британським урядом.

Яка роль Великої Британії у протистоянні викликам безпеці Європи і як це впливає на її переваги щодо європейської архітектури безпеки? Є принаймні три виміри:

1. пошук авангардної ролі в сприянні спроможності України забезпечити свою оборону та безпеку;
2. діяти як каталізатор нових відносин у сфері економіки, безпеки та оборони в Європі;
3. позиціонувати себе як лідера у майбутніх домовленостях щодо європейської безпеки.

І незалежно від того, чи йдеться про розвиток звичайних економічних відносин чи про наміри посилити оборонну співпрацю, європейські країни не можуть протистояти цим викликам самотужки. Вони також не можуть зробити це ефективно без Великої Британії. В епоху зростання обмеженості енергетичних ресурсів, наявність великих покладів нафти і газу у шельфовій зоні Шотландії та Англії, роблять Британію незамінним партнером для Європи. До того ж Британія має власну ядерну зброю, і в тандемі із французькими ядерними силами це цілком посилює б позиції стримування російської інтервенції в Європу.

Завдання для лідерів національних держав Європи (та її ключових інституцій) полягає в тому, щоб побудувати нову європейську архітектуру безпеки, достатньо міцну, щоб забезпечити стабільний економічний розвиток та протистояти загрозам миру та безпеки у регіоні.

Важко уявити, що Європа могла б власний військово-промисловий комплекс без участі Великої Британії, яка свого часу, будучи членом ЄС, активно долучалася до оборонних проектів в рамках об'єднання. Однак з виходом зі складу ЄС, Велика Британія не може взяти участь в проектах

Європейського оборонного фонду, так як не входить до єдиного європейського ринку. З такою зарегульованістю оборонної співпраці, яка є досить важливою в умовах постійної загрози європейським країнам з боку росії, говорити про відповідальне ставлення Європи до власної безпеки, на жаль, не доводиться.

2.3. Динаміка відносин між Великою Британією та Європейським Союзом: фактор Брекситу

Відносини Сполученого Королівства з ЄС або, кажучи політичною мовою, «Європою» протягом тривалого часу були одним із найбільш розбіжних та емоційних питань у британській політиці. Утворення Європейського Союзу почалося після 1945 року з бажання об'єднати європейські нації настільки тісно, щоб вони ніколи більше не могли завдати шкоди одна одній. В. Черчіль повністю підтримав цю ідею, пропонуючи для Європи «структуру, під якою вона могла б жити в мирі, безпеці та свободі... свого роду Сполучені Штати Європи»

Однак після того, як у 1951 році було створено Європейське об'єднання вугілля та сталі, Британія залишилася осторонь; і вона відхилила запрошення приєднатися до шести держав-засновників Європейського економічного співтовариства під час підписання Римського договору в 1957 році. Один з архітекторів ЄОВС, француз Ж. Монне, сказав: «Я ніколи не розумів, чому британці не приєдналися .. Я прийшов до висновку, що це, мабуть, тому, що ціною перемоги була ілюзія, що ти можеш зберегти те, що маєш, без змін» [11].

Оскільки її власна економіка продовжувала стагнацію, Британія побачила, як Франція та Німеччина демонструють сильне післявоєнне відновлення та утворили потужний альянс, через що змінила свою думку. Вона подала заявку на приєднання до ЄЕС у 1961 році, але на вступ двічі наклав вето президент Франції Ш. де Голль. Він звинуватив Великобританію в «глибоко вкоріненій ворожості» до європейського будівництва та в більшій

зацікавленості у зв'язках зі США. Британія, можливо, мала егоїстичні причини для того, щоб приєднатися, але пошук взаємної вигоди є частиною мотивації європейського політичного проекту. Як зазначає історик Дж. Еллісон, Європа протягом століть була не просто місцем конфлікту для Великобританії. «Це також було місцем дипломатичної угоди, торгівлі, співпраці та протягом більшої частини другої половини ХХ та ХХІ століть миру, стабільності та зростання», - каже він [11].

Консервативний прем'єр-міністр Е. Хіт нарешті привів Британію до ЄЕС у 1973 р., після того, як ген. де Голль залишив посаду. Коли членство було винесено на референдум у 1975 році, його підтримали три основні британські партії та всі національні медіа. Результат був приголомшливим: «за» проголосували понад 67% [11]. Однак це не закінчило дискусію, адже не було негайного економічного зростання, фактично тривали страйки та відключення електроенергії, а зростання цін на нафту викликало двозначну інфляцію.

У 1970-х роках консерватори підтримали британське членство, хоча в правій частині партії була певна опозиція. Найбільш злагодженою опозицією виступили ліві лейбористи на чолі з Т. Бенном і М. Футом. Лейбористський маніфест містера Фута 1983 року обіцяв вихід з ЄЕС, яке на той час частіше називали Європейським співтовариством (ЄС), після того як проєвропейське крило партії відкололося і сформувало СДП. За словами професора Богданора, «Європа була токсичною темою в британській політиці не лише тому, що вона спричиняла розбіжності між партіями, а й глибокі розбіжності всередині партій. Дехто може стверджувати, що фундаментальний конфлікт у післявоєнній британській політиці не стільки між лівими і правими, як між тими, хто вірить, що майбутнє Британії за Європою, і тими, хто вірить, що ні» [11].

У 1984 р. М. Тетчер виправила те, що вважалося несправедливістю, домовившись про постійну знижку для Британії на її внески до ЄС, оскільки

вона отримувала набагато менше сільськогосподарських субсидій, ніж деякі інші країни, зокрема Франція. У той період Великобританія була третьою найбіднішою країною в Співтоваристві, але вона сплачувала в бюджет набагато більше, ніж інші члени через відносну відсутність ферм. У результаті Велика Британія скоротила свій внесок до бюджету з понад 20 відсотків від загальної суми у 1980-х роках до приблизно 12 відсотків.

У 1980-х роках зростав розрив між Великобританією та Брюсселем, де соціаліст Ж. Делор очолив Європейську комісію та рухався до більш федеральної Європи та єдиної валюти.

Місіс Тетчер була безкомпромісною. Її промова 1988 року в Брюгге, в якій вона відкинула «європейську наддержаву, яка здійснює нове панування з Брюсселя», стала основоположним текстом для євроскептиків. Але, оскільки в її кабінеті було багато єврофілів (набагато більше, ніж зараз), її позиція розпалила внутрішню війну консерваторів і допомогла зрештою привести до її падіння.

«Чорна середа» була однією з найнижчих точок у відносинах Британії з Європою. Не зумівши відбити інтенсивні валютні спекуляції, міністр фінансів Н. Ламонт був змушений оголосити про вихід Великої Британії з механізму валютного курсу 16 вересня 1992 року. Маргарет Тетчер не змогла зупинити марш Європи до політичного союзу і пішла. З часом відбулося підписання Маастрихтської угоди її наступником Дж. Мейджором у 1992 році. Це передбачало величезну передачу повноважень новому Європейському Союзу. Британія забезпечила відмову від єдиної валюти та соціального розділу. Але на думку критиків договору, включаючи багатьох повстанців торі, він підривав британську традицію непорушного суверенітету парламенту.

Після переконливої перемоги на виборах 1997 року Т. Блер швидко налагодив відносини з Європою. Він скерував Велику Британію на

соціальний розвиток, якого довго бажали ліві, і націлювся на євро. Проте британська економіка йшла на диво добре, підтримка введення євро не була широко поширеною, і канцлер Г. Браун призупинив виконання планів.

Новий лейбористський уряд у 1997 році був більш європейським за своїми поглядами, ніж його попередник. Він прибув сильним і з програмою модернізації, яка, здавалося, поставила Європу в центр Британії так само, як і навпаки. Т. Блер був першим прем'єр-міністром з повоєнного покоління. Нові лейбористи були побудовані на повазі до німецької соціальної політики та французького економічного успіху. Блер активно виступав за розширення Євросоюзу за рахунок десятка нових країн, прийнятих до блоку в середині 2000-х років. Водночас наприкінці свого перебування на чолі британського кабінету Т. Блер заявив, що збирається боротися з «драконом європейського федералізму».

Зовнішня політика кабінету Блера внесла розбрат у хор європейських політиків. Знайшовши спільну мову з адміністрацією президента Буша, Британія зайняла в питанні військового вторгнення в Ірак позицію близьку до США, що суперечило позиціям Франції та Німеччини. Близькість Великобританії до Вашингтона завжди була і залишається предметом суперечок щодо членства Королівства в ЄС, як з боку британських політиків, так і з боку європейських сусідів.

У червні 2003 року Міністерство фінансів Великобританії повідомляє: країна не готова приєднатися до євро [11]. Після вступу Г. Брауна на пост прем'єр-міністра розмови про участь у євро поступово зникають, оскільки новий прем'єр не форсує дискусію через кризову ситуацію в європейських фінансах. Г. Браун був ближчим до американського мислення і більш далеким від Європи, ніж Блер. У важливих питаннях із зовнішньополітичними орієнтирами він звертав пильну увагу як на Сполучені Штати, так і на ЄС, особливо щодо дерегуляції Банку Англії,

програми Welfare to Work та його реакції на світову фінансову кризу на саміті G20 у Лондон в 2009 році.

Консерватори взяли на себе заслугу у піднесенні, пообіцявши зберегти податки на низькому рівні та скоротити дефіцит, а також провести референдум щодо членства Сполученого Королівства у ЄС. Конкуруюча Лейбористська партія закликала до підвищення мінімальної заробітної плати та підвищення податків для багатих. У Шотландії Scottish National Party (далі SNP) критикувала програму жорсткої економії, виступала проти ядерної програми Trident (на території Шотландії знаходиться основна база атомних підводних човнів ВМФ Його Величності) та вимагала виконати обіцянки щодо більшої автономії для Шотландії, дані під час референдуму про незалежність.

У 2011 р. Д. Кемерон став першим прем'єр-міністром Великобританії, який наклав вето на договір ЄС [12]. На початку 2013 року він виголосив довгоочікувану промову, в якій зробив акцент на викликах, з якими стикається Європа, і пообіцяв переглянути переговори про членство в ЄС, якщо його Консервативна партія отримає більшість на наступних загальних виборах. У той же час серед британців зростала підтримка Партії незалежності Великобританії (UKIP) та її політики проти ЄС.

Після переобрання у травні 2015 року Д. Кемерон розпочав процес перегляду відносин Великобританії та ЄС, включивши до списку такі питання, як зміни у виплаті допомоги мігрантам, фінансові гарантії та прості способи Британії блокувати правила ЄС. У лютому 2016 року він оприлюднив результати переговорів і призначив 23 червня датою всенародного референдуму.

23 червня 2016 року британські виборці висловилися, з невеликою перевагою, за вихід зі складу Європейського Союзу (52% за і 48% за те, щоб залишитися). Цей референдум виявив суттєві розбіжності між регіонами

Великобританії: Англія (53%) та Уельс (52,5%) підтримали вихід, тоді як Шотландія (62%) і Північна Ірландія (56%) висловилися за збереження членства в ЄС [12]. Наслідки референдуму мали і мають далекосяжний характер, адже призвели до найглибшої політичної та конституційної кризи в країні з часів Другої світової війни.

Brexit мав кілька негайних наслідків. Через кілька годин після результатів референдуму Д. Кемерон оголосив про відставку з поста прем'єр-міністра, стверджуючи, що країні потрібне "нове керівництво". Крім того, оскільки шотландські виборці висловилися за те, щоб залишитися в ЄС, перший міністр Шотландії Н. Стерджен оголосила, що шотландський уряд розпочне організацію ще одного референдуму з питання про незалежність Шотландії. З економічної сторони вартість британського фунта різко впала після того, як результати виборів стали відомі. Фондові ринки як у Великобританії, так і в Нью-Йорку впали наступного дня після референдуму. Також впали ціни на нафту.

У жовтні 2016 року Т. Мей, змінила Д. Кемерона на посаді прем'єр-міністра Великобританії. З цього часу можна спостерігати загострення внутрішньополітичної ситуації. В першу чергу мова йде про часті зміни прем'єр-міністрів країни, які раптово подають у відставку. Однак маючи результати референдуму на руках, консервативна більшість не поспішала одразу виходити зі складу ЄС, так як хотіла не загострювати і не без того складну внутрішню ситуацію. Тереза Мей ще у своїй промові на Мюнхенській конференції з безпеки 17 лютого 2018 року заявила, що хоче побудувати «ґрунтовне та унікальне партнерство, яке дозволить Великобританії та ЄС зберегти, побудовані за роки співпраці, довірливі відносини, і єдиним фронтом виступати проти мінливих загроз сьогодення, але при цьому зберегти повну самостійність та незалежність Великобританії» [13].

Розв'язкою кількарічної турбулентності у питаннях Брекзиту стало 1 лютого 2020 року, коли Великобританія перестала бути членом ЄС та залишила європейські інституції. Однак попри всі намагання та період у декілька років Британії та ЄС не вдалося домовитися про умови безболісного виходу, через що Угода про торгівлю та співробітництво між ЄС і Великою Британією була укладена в останню хвилину напередодні Різдва 2020 після декількох місяців безрезультативних переговорів, а офіційний процес ратифікації був завершений у квітні 2021 року [13].

Основними причинами та ключовими факторами, які змусили британців проголосувати за вихід з ЄС, можуть бути наступні: економічні, політичні та соціальні. Перш за все, нестабільність і стагнація європейської економіки протягом останніх років переконали британців переглянути своє ставлення до організації, яка не змогла впоратися з наслідками економічної кризи 2008 року. Цей референдум свідчить про готовність Британії подолати ряд економічних проблем, можливих після виходу, оскільки країна певною мірою втратить свої преференції та вплив у торгових відносинах з іншими європейськими державами.

Інша причина має соціальне походження і пов'язана здебільшого з проблемами проявів націоналізму в усьому світі, включно з Великобританією. Люди також втрачають довіру до ефективної роботи таких міжнародних організацій, як МВФ, НАТО та ЄС. Спостерігаючи за такими проблемами, як імміграційна криза, громадяни Британії сумніваються в необхідності членства в Європейському Союзі, оскільки це зазвичай призводить до спалахів порушень у суспільстві та породжує нові конфлікти всередині країни.

Вихід Великобританії з Європейського Союзу запусив трансформацію євроатлантичного простору безпеки, що призвело до невизначеності та створення політичного роздоріжжя для ключових регіональних акторів з питань військової інтеграції. Комплекс євроатлантичної безпеки зрушив у

бік біполярності з центрами в НАТО та ЄС, проте поки що це лише тенденція.

Економічні аспекти Брекзиту досі не зрозумілі, економічні втрати у зв'язку з пандемією коронавірусу та уповільненням глобальної економіки очевидні, що призводить до непередбачуваності у формуванні військових та зовнішньополітичних бюджетів як самої Великобританії, так і держав – членів ЄС. Великобританія має намір налагодити максимально глибоке та всеосяжне військово-політичне співробітництво з ЄС. За відсутності інституційних механізмів взаємодії Брюсселя з Лондоном з питань безпеки країна прагне зміцнити двосторонні зв'язки в галузі зовнішньої політики, безпеки та оборони з лідерами ЄС, насамперед Францією та Німеччиною.

Немаловажливий вплив на вищезгадані процеси надають і зовнішні актори, серед яких першорядну роль відіграють США. Ймовірно, Великобританія шукатиме своє місце між ними та ЄС, що змусить її продумано поєднувати багатосторонню та двосторонню співпрацю з окремими країнами. Можна з упевненістю сказати, що британська економіка не стала зруйнованою після виходу з європейського блоку і країна змогла підтримувати зв'язки з країнами Європи. А ось наскільки міцними та довірливими будуть такі відносини можна буде сказати лише через кілька десятиліть

2.4. Боротьба Сполученого Королівства із поширенням російського впливу на континенті

Російський вплив у Європі завжди був питанням загрози національної безпеки Великої Британії. Зрештою і сама Британія довгий час була одним із векторів підривної діяльності російської федерації. Історію цього впливу тісно пов'язана із шпигунською діяльністю совєцьких спецслужб, а саме Кембриджська п'ятірка, яка свого часу діючи під прикриттям, поставляла всю необхідну інформацію для Москви.

Тому й не дивно, що після погіршення соціально-економічного становища постсовецької рф, значна частина російських олігархів та колишніх агентів кдб осіла саме у Великій Британії. Добре освоївшись у країні, та встановивши контакти із впливовим британськими інфлюенсерами, вони довгий час забезпечували постійний російський вплив у цій країні.

Взагалі російські олігархи завжди розглядалися як «м'яка сила» росії у її спробі впливати на внутрішні процеси на європейському континенті. В цьому аспекті ключове питання визначають фінансові ресурси. В одній лише Британії російські олігархи Роман Абрамович, Алішер Усманов та Олег Дерипаска мали нерухомості на суму понад 1 млрд. доларів [14]. Однак цим майном, як не дивно, росіяни володіють через підставних осіб та офшорні компанії. Особливо в цьому контексті постає фігура Романа Абрамовича – близького соратника диктатора путіна, який купив собі відомий британський футбольний клуб Chelsia. До того ж росіяни активно вкладалися в науку. Так виникла «Blavatnik School» в Оксфорді – одна із найпрестижніших шкіл у світі, яку створив росіянин [14].

Варто зазначити, що російський вплив у Великій Британії навіть отримав власний термін – «Londongrad». Це книга британських журналістів, яка була написана в 2000-их роках [15].

Російський вплив Великій Британії також причетний і до успішної реалізації Брекзиту та зародженню кризи в британсько-європейських стосунках. Болючою темою для британців завжди була і залишається тема зовнішньої міграції. Саме це і стало основним аргументом британських євроскептиків для просування ідеї виходу Сполученого Королівства зі складу ЄС. В свою чергу російські ЗМІ, які активно діяли в Європі та у Британії зокрема, у 2014-2016 рр. активно поширювали ці антимігрантські тези через компанії «RT» та «Sputnik» [14].

Вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року стало сейсмічним шоком для політичного та геостратегічного порядку Європи, оскільки європейці та США поспішали підтримати зусилля Києва розсіяти сили кремля. Вторгнення породило безпрецедентну солідарність між європейськими державами та різними політичними силами в Європі, принаймні в перші місяці. Однак це сталося також на тлі розриву між Великою Британією та ЄС після Brexit та відсутності будь-якого формалізованого механізму координації зовнішньої політики та політики безпеки.

Великобританія вже активно попереджала про ризики російської агресії та залежності від Кремля. Після анексії Криму у 2014 році Велика Британія співпрацювала з союзниками, щоб зміцнити присутність НАТО на Сході, продовжувати військово-морську співпрацю в Балтійському морі та навчати Збройні сили України. Разом із США Британія також попереджала, що, згідно з даними розвідки, нарощування військової сили на кордонах України з березня 2021 року свідчить про реальну можливість вторгнення, а не розмінну монету.

Тому, можливо, не дивно, що Британія швидко взяла на себе важливу роль лідера у відповідь на кризу. Уряд Джонсона пообіцяв непохитну підтримку уряду Зеленського та територіальної незалежності України, і Джонсон особисто відвідував Київ кожні кілька місяців на знак публічної підтримки. Важливою дією з боку Британії стало блокування російських медіа «RT» та «Sputnik», які при продовженні трансляції на теренах Європи цілком загрозували підірвати всі зусилля європейців щодо підтримки України.

Паралельно із блокуванням російських ЗМІ британці почали накладати санкції на впливових російських політиків, а разом і на бізнес російських олігархів. Так, Роман Абрамович був змушений під тиском британської

влади продати свій футбольний клуб «Челсі», а прибуток з продажу передати на гуманітарну підтримку постраждалим українцям.

Рішуча реакція Сполученого Королівства відповідає британському світогляду, але також відображає особисте переконання колишнього кабінету Бориса Джонсона та заморозити російські фінанси, не зважаючи на те, що це може знайти опір серед британських фінансових кіл, які прагнуть зберегти Лондон як надійний фінансовий центр світу. Однак попри всі розбіжності всередині країни, британці розуміють, що протидія російському впливу у Європі є нічим іншим як можливістю покращити відносини з державами-членами ЄС та зміцнити престиж британської влади на міжнародній геополітичній арені.

Висновки до II розділу

Передумови британської зовнішньої політики цілком можна співставити із появою Британської імперії на міжнародній арені. Вдале географічне положення країни та роздробленість на теренах виснаженої війнами феодальної Європи зумовлювали подальшу британську експансію вглиб континенту задля відстоювання власних національних інтересів.

Довгий час зовнішня політика Британії характеризувалася з позиції сили. Але згодом вигоди від тісної торгівлі зумовили еволюцію у розвитку самого Сполученого Королівства не тільки як «володарки морів», а й як провідного фінансового центру світу.

Закономірно, що давні відносини із материковою Європою з часом переросли у бажання посилити зв'язки. Але вже на питанні входження Великої Британії до складу ЄЕС виникли значні суперечності в питаннях оподаткування та поглиблення подальшої інтеграції. На далі протиріччя у політиці ЄС посилювалися по мірі зростання британського євроскептицизму, що невдовзі призвело до референдуму 2016 року, який хоч

із незначною більшістю, але підкреслив бажання британців рухатися власним шляхом.

Після Брекзиту у відносинах Британії та ЄС постала криза. Шляхи до її вирішення полягають у знаходженні спільних інтересів, зокрема у зовнішній політиці. Російське вторгнення в Україну як раз стало тим фактором, який змусив Лондон та Брюссель посилити взаємодію на фоні найбільшої з часів Другої світової війни в Європі. Разом з цим напередодні виборів у США зростає проблема американського ізоляціонізму та подальшого існування НАТО. І хоча у своїй зовнішній політиці британці й орієнтуються на американців, але в питанні європейських інтересів політика Лондона глибоко самостійницька.

Тому Сполученому Королівству та його європейським партнерам потрібно вибудовувати спільну зовнішню політику та діяти у чіткому тандемі, не зважаючи на минулі протиріччя. Перспектива такої співпраці полягатиме у тому, що Британія зможе домогтися для себе важливих торгових преференцій, а Євросоюз цілком зможе розраховувати на британські енергоресурси та ядерну зброю задля подальшого стримування просування росії у глиб континенту.

РОЗДІЛ III. СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ БРИТАНСЬКО – УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН

3.1. Вплив внутрішньополітичної нестабільності на реалізацію зовнішньої політики Сполученого Королівства

Колись Сполучене Королівство вважалося однією з найбільш стабільних, навіть найстабільніших країн. З липня 2016 року по грудень 2022 року Великобританія опинилася на чолі з п'ятьма різними прем'єр-міністрами (Девід Кемерон, Тереза Мей, Борис Джонсон, Ліз Трасс і тепер Ріші Сунак). Палата громад, незважаючи на дуже значну консервативну більшість, стала виглядати доволі анархічною. Старий економічний консенсус майже зник, і страйки повернулися вже як суспільна дійсність. Багато людей у світі приватного капіталу, як у Великобританії, так і за її межами, з жахом дивилися на ці внутрішньополітичні події у країні фінансового центру світу.

Першочерговим елементом посилення внутрішньої нестабільності у Великій Британії є прийдешні парламентські вибори, результати яких матимуть важливе значення не тільки для Британії, а й для всієї Європи. Від того, яка партія стане на чолі держави буде залежати характер британсько-європейської співпраці.

За останні декілька років підтримка нинішнього консервативного уряду Британії зазнала кардинальних змін. Згідно даних опитування YouGov (рис. 3.1.), у 2021 році британці на наступних загальних виборах віддавали перевагу консервативній партії. Така підтримка зумовлена успішною програмою імунізації населення британською вакциною проти COVID-19 AstraZeneca. Але на початок 2022 року можна побачити чіткий спад підтримки консервативної більшості. Це було нічим іншим як відповіддю британців на скандал із британським прем'єр-міністром Борисом Джонсоном, який в період пандемії дозволив собі провести вечірку, коли

британцям загрожувала ледь не кримінальна відповідальність за порушення умов карантину.

Рис. 3.1. Динаміка змін рівня підтримки консервативної та лейбористської партій [16]

Після початку повномасштабної війни в Україні Британія активно долучилася до надання допомоги урядом Бориса Джонсона, через що підтримка консервативної партії дещо зросла. Однак на кінець 2022 року відбулося катастрофічне падіння підтримки консерваторів і водночас зросла підтримка лейбористської партії. Ці події відбувалися на фоні відставки уряду Бориса Джонсон і надзвичайно короткого правління уряду Ліз Трасс та прихід нового уряду на чолі із нинішнім прем'єр-міністром Ріші Сунаком. Цей період для британців був складним також із врахуванням того, що померла королева Єлизавета II, яка була чи не останнім показником стабільності в цій країні, починаючи із її приходу до влади у 1952 році. Подальша тенденція у 2023 і на травень 2024 року чітко зафіксувала кризу в уряді консерваторів та чи не найбільшу підтримку лейбористів за останні 14 років.

Дійсно, вперше за останні 14 років у Сполученому Королівстві існує висока ймовірність зміни правлячої партії. Потенційна перемога

лейбористів може призвести до змін у внутрішній та зовнішній політиці держави. Зокрема, лейбористи можуть внести корективи у зовнішньополітичний курс країни, включаючи перегляд Угоди про торгівлю та співробітництво з ЄС, відмовляючись від антагоністичного підходу, характерного для прихильників Брекзиту.

Варто зазначити, що лідер лейбористів Кейр Стармер є послідовним прихильником України та одним з ініціаторів створення спеціального трибуналу з обмеженим фокусом на злочині агресії, спрямованого на притягнення до відповідальності за воєнні злочини Росії в Україні [17].

Тож нині перед урядом Великої Британії (а це монобільшість консерваторів) нині постала дилема, як рятувати своє політичне становище.

З огляду на останні їхні дії - відповідь шукають в Україні та спробі здобути підтримку виборців шляхом збільшення міжнародної активності Британії. Звідси і така войовнича позиція. Звісно, є іще один політичний інструмент - загравати з британцями та шукати швидкі та дієві рішення вирішення економічних проблем, зменшення інфляції та задоволення соціальних потреб.

Та навряд чи нинішній уряд вдасться до реалізації такої політичної стратегії, адже більшість соціальних проблем якраз напряму і пов'язані саме з консерваторами. Представники саме цієї партії очолювали уряд Великої Британії з 2010-го року.

Велика Британія разом з Ізраїлем і Новою Зеландією належить до дуже невеликої групи країн, які не мають єдиної кодифікованої конституції. Проте Ізраїль і Нова Зеландія мають часткові конституційні угоди, яких немає у Великобританії. Довгий час це здавалося чимось на кшталт переваги для Сполученого Королівства, оскільки це означало наявність елемента гнучкості, в якому інші політичні системи собі відмовляли.

Відчутною проблемою для внутрішньої стабільності в останні роки стала електоральна популярність SNP у Шотландії, спочатку на виборах у Холіруд, а з 2015 року також у Палаті громад. Делегування владних повноважень Единбургу, Белфасту та Кардіффу виявило надзвичайні проблеми у внутрішній єдності Британії. Ніхто не думав про те, що це може означати в умовах пандемії. Велика Британія мала консервативну більшість уряду умовно на національному рівні, але на практиці лише в Англії. Хоча політика, яку проводили у відповідь на пандемію, не сильно відрізнялася від шотландців, ірландців чи валлійців, але часом були періоди, коли внутрішні кордони Великобританії були майже закриті.

Дану конституційну турбулентність буде значно важче розв'язати, адже кожен регіон Сполученого Королівства буде розцінювати це як централізацію влади і тим самим даватиме додаткові аргументи на користь подальшої незалежності цих установчих країн. Відкритою раною зараз є Шотландія, і на цьому фронті як раз таки видно перспективу певного рішення, хоча й такого, яке так чи інакше неминуче залежить від рівня підтримки шотландської незалежності.

До 2025 року одна з небагатьох можливостей точно здійсниться. Перша полягає в тому, що на північ від кордону Англії все-таки відбувається референдум про незалежність Шотландії і більшість шотландців її підтримують. Це призведе до процесу розлучення, який буде складним, дорогим і потенційно хаотичним. Це було б боляче, але таким радикальним шляхом можна було б зосередитися на інших проблемах. Багато в чому це було б менш травматично, ніж було з Ірландією в 1920-х роках.

Другий сценарій полягає в тому, що буде проведений ще один референдум, але шотландські виборці знову вирішать як і в 2014 році залишитися із Великобританією. Це підвело б ризику під цим питанням (подібно до того, як у Квебеку проголосували за те, щоб залишитися в Канаді

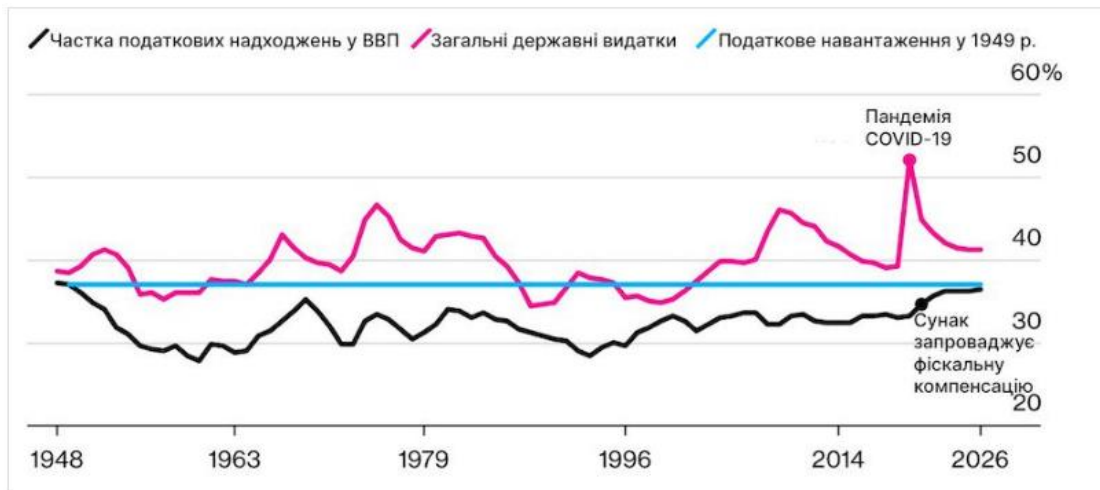
вдруге). В такому випадку Шотландська національна партія не зможе сказати: « в третій раз пощастить».

Нарешті, SNP, яка мала вагомий вплив на внутрішню політику Шотландії, може втратити його, оскільки боротьба за незалежність разом із відставкою із поста першого міністра Шотландії Ніколи Стерджен просто втрачає сенс подальшої боротьби. Оголосивши, що партія розглядатиме результати наступних загальних виборів у Великобританії як фактичний «карт-бланш» щодо проведення шотландського референдуму, перший міністр може виявити, що SNP втрачає місця на користь юніоністських партій і що мандат, який вона прагнула отримати, просто не реалізувався. Якщо так, то конституційна нестабільність зменшиться. Можливості реалізації саме цієї останньої перспективи зараз, ймовірно, найбільші.

Варто наголосити, що Шотландія намагається в межах конституційних повноважень налагоджувати власну співпрацю із країнам Європи. Вихід зі складу Сполученого Королівства, яким погрожує Шотландська національна партія, є нічим іншим як намір у майбутньому вступити до складу ЄС. Окрім того, Шотландія також не стала осторонь російської інтервенції в Україну. Якщо в питаннях оборони та фінансування України в Единбурзі та Лондоні є консенсус, то в питаннях соціальної підтримки біженців з України шотландський уряд намагався робити значно більше ніж це робив Вестмінстер.

Останнім аспектом британської внутрішньополітичної нестабільності є економіка. Глибока рецесія, вкорінена інфляція та перехід до значно вищих процентних ставок навряд чи допоможуть відновленню стабільності. До того ж поступово зростають боргові зобов'язання Великої Британії (рис. 3.2.), що в купі із суворою політикою державних видатків викликає ряд страйків по всій країні. Але навіть у цій складній ситуації економіка може виявитися стійкою. Інфляція у Сполученому Королівстві може досягти піку раніше, ніж прогнозував Банк Англії, і цілком може повернутися до більш

нормальних показників швидше, ніж це окреслило Управління бюджетної відповідальності. Малоімовірно, що процентні ставки опустяться до рівня минулого десятиліття після 2009 року, але якщо вони стабілізуються біля позначки 3% (набагато нижче, ніж це було зазвичай у 1970-х, 1980-х і 1990-х роках), тоді постане проблема економічної адаптації [17].

Джерело: Bloomberg

Рис. 3.2. Сучасний стан державного боргу Великої Британії [18]

Велике значення для подальшого розвитку Великобританії матимуть вибори в країнах-партнерах. Для глобальної позиції Великої Британії жодні вибори не є важливішими за вибори в Сполучених Штатах (США), можливо, навіть власні вибори у Великій Британії, де, за винятком відносин Сполученого Королівства та Європейського Союзу (ЄС), відносно мало розрізняються погляди двох основні партій на зовнішню політику. Що можна говорити про це, якщо ряд британських консерваторів, як-от Борис Джонсон, Тереза Мей чи Ліз Трасс, які втратили свої прем'єрські місця, намагалися будь-яким чином вплинути на позицію республіканської партії США щодо надання допомоги Україні, Ізраїлю та Тайваню, замість того, щоб почати готуватися до власних виборів у Палату громад. Навіть повернення до британського політикуму экс-прем'єр-міністра Девіда Кемерона на чолі британського МЗС і його подальша поїздка до України,

красномовно говорить про те, що внутрішні розбіжності ніяк не повинні відзначатися на зовнішньополітичній позиції Сполученого Королівства.

США входять в етап внутрішньої турбулентності, яка в подальшому задасть вектор розвитку американській зовнішній політиці. Це викликає занепокоєння не лише щодо здатності Великої Британії співпрацювати зі своїм найпотужнішим глобальним союзником, а й тому, що стратегічні суперники можуть спробувати скористатися розгубленістю США. В свою чергу це може мати значні наслідки для безпеки Тайваню, Ізраїлю та України зокрема. Таким чином, у 2024 році Сполучене Королівство та інші його союзники та партнери потребуватимуть активізації та забезпечення лідерства там, де це необхідно. Але це непросте завдання, особливо коли багато інших, включаючи Великобританію, будуть зайняті власними виборами.

3.2. Торговельно-економічне співробітництво України та Великої Британії

Історично Велика Британія не була серед найбільших торговельних партнерів України, зазвичай посідаючи близько 12-го місця в списку [19]. І навпаки, за період із третього кварталу 2022 року до другого кварталу 2023 року Україна посідала 76 місце серед найбільших торгових партнерів Сполученого Королівства, становлячи 0,1% від загального обсягу зовнішньої торгівлі Великої Британії [19]. Але обидві країни мають стабільні торгово-економічні відносини, а до початку повномасштабної війни в Україні товарообіг між Британією та Україною поступово зростає.

Протягом 2019-2023 років імпорт з Великобританії до України постійно перевищував експорт українських товарів та послуг до Великобританії (додаток В). У 2019 році товарообіг між країнами становив понад 1 млрд доларів, але при цьому для України більше імпортувала ніж експортувала. У 2020 році товарообіг значно впав, зважаючи на початок пандемії COVID-19 та зменшення інтенсивності торгівлі між всіма країнами світу.

У 2021 році спостерігалось поживлення зовнішньоекономічної діяльності між Україною та Британією. Хоча імпорт з Британії становив понад 1 млрд доларів, але Україні також вдалося наростити обсяги експорту на британський ринок. Цілком можна стверджувати, що таке відчутне зростання у 2021 році стало можливим одразу після реалізації нової Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство між двома країнами.

У 2022 році зовнішня торгівля між партнерами значно постраждала через російську інтервенцію, і як наслідок руйнування або ж окупацію важливих металургійних підприємств, продукція яких найбільше поставлялася з України. У 2023 році ситуація покращилася, але залишалася схожою: імпорт з Великобританії був найвищим за п'ятирічний період, а експорт залишався меншим, що призвело до найбільшого негативного сальдо за останні 5 років.

Довгий час економічна взаємодія між країнами діяла в рамках угоди України з Європейським Союзом, так як до 2020 року Сполучене Королівство залишалося частиною Євросони. Але після виходу Великої Британії з ЄС перед урядом України постало питання не тільки збереження, а й покращення економічних зв'язків із британцями. Тому цілком логічним етапом розвитку двосторонніх економічних і торгових відносин стала нова Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії.

Останні офіційні дані про інвестиції Великобританії в Україну оновлювалися ще в грудні 2021 року і свідчили про інвестиції в 4,3 мільярда доларів за рік [19]. Однак після повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року Велика Британія виділила Україні понад 6 мільярдів доларів фінансової допомоги. Крім того, Сполучене Королівство

активно долучається до відбудови України, через що країна всіляко підтримує роботу британських приватних компаній.

В контексті британської допомоги Україні слід розглядати також спрощення умов доступу української продукції на британський ринок. 4 травня 2023 року на рік було продовжено Угоду №1, підписану 4 травня 2022 року між Сполученим Королівством Великобританії та Північної Ірландії та Україною [19]. Вона встановила нульові тарифи та скасувала квоти на постачання товарів і послуг з України. Ці обмеження знято на 12 місяців з можливістю продовження за взаємною згодою.

Крім того, Велика Британія призупинила обмежувальні заходи щодо експорту гарячекатаного прокату з України. В свою чергу воно було встановлено на дев'ять місяців, з 31 серпня 2022 року по 30 травня 2023 року [19]. Після цього періоду українська сторона може подати запит на продовження до 21 місяця за умови додаткових рекомендацій Управління торговельних заходів Великобританії.

15 листопада 2023 року під час Веб-саміту Міністерство цифрової трансформації України та Департамент бізнесу та торгівлі Уряду Великої Британії підписали меморандум щодо створення технологічного мосту TechBridge між двома країнами для спільного впровадження ІТ проєктів [19]. Згідно з меморандумом, TechBridge має на меті сприяти обміну досвідом між українськими та британськими технологічними компаніями та підтримувати реалізацію спільних масштабних проєктів, у тому числі з міжнародними партнерами. Крім того, проєкт надасть українському бізнесу, зокрема малому та середньому, більше можливостей для залучення інвестицій та участі в грантових програмах. Офіційний запуск платформи відбувся в січні 2024 року.

Спрощення доступу української продукції на британський внутрішній ринок буде сприяти подальшому зростанню товарообігу між двома

країнами, що є досить важливо, зважаючи на ті умови праці, в яких доводиться розвиватися та конкурувати українським експортерам. Окрім того це стане чітким сигналом для інших країн світу доєднатися до британської ініціативи та покращити умови для реалізації продукції з України. В перспективі така політика Британії сприятиме нарощенню не тільки виробничих потужностей, а також якості українських товарів.

Через відсутність економічної і політичної стабільності в Україні активна макрофінансова допомога з боку Великої Британії є надзвичайно важливою, особливо враховуючи, що з початку 2024 року Україна фактично була позбавлена економічного фінансування через внутрішні розбіжності в Європі та США. Варто окремо зазначити, що Велика Британія розглядає можливість реалізації заморожених російських активів через інструмент кредитування, оскільки, на думку британських чиновників, Росія рано чи пізно буде змушена виплачувати Україні репарації. За деякими оцінками, Британія утримує заморожених активів на близько 40 млрд. фунтів стерлінгів, що було б дуже доречним доповненням до бюджету України.

3.3. Співпраця Великої Британії та України з питань безпеки й оборони як запорука успішної євроатлантичної інтеграції

На сьогодні Велика Британія послідовно підтримує територіальну цілісність і суверенітет України, зокрема в рамках міжнародних організацій, таких як ООН, ОБСЄ та Рада Європи. Як постійний член Ради Безпеки ООН Велика Британія регулярно виступає з ініціативами на підтримку української державності. Країна активно виступає за захист судноплавства в Чорному морі, засуджує анексію АР Крим, трагедію рейсу МН17, незаконні дії РФ та на нещодавню повномасштабну інтервенцію в Україну.

Геостратегічне значення України та Чорноморського регіону для Великобританії значно зросло після того, як Росія анексувала Крим у 2014 році, а також ініціювала та спонсорувала війну на сході України. Визнаючи ворожий характер відносин з Москвою, Великобританія зайняла жорсткіший

підхід до росії. Таким чином, Україна опинилася в центрі політики стримування Великобританії. Щоб протистояти російській войовничості та в рамках своїх зобов'язань після саміту в Уельсі 2014 року щодо забезпечення підтримки союзників на східному фланзі НАТО, Велика Британія посилила свою роль як гаранта безпеки.

Як показав час дана позиція була далекоглядною та важливою на тлі розбіжностей всередині ЄС і відверто корисливої політики Франції та Німеччини щодо росії. У 2014-2015 роках Велика Британія надавала значну матеріально-технічну допомогу Збройним Силам України. Британський уряд надсилав фінансову допомогу на рівні Міністерства оборони, Генерального штабу Збройних Сил України, Військово-Морських Сил ЗС України та інших військових делегацій. І навпаки, українська військово-транспортна авіація надавала матеріально-технічну підтримку Збройним силам Великобританії в її операція закордоном.

Незважаючи на положення Конвенції Монтре, яка обмежує присутність військових кораблів неприбережних держав у Чорному морі до 21 дня, присутність Великої Британії залишається відносно стабільною з 2018 року. Британські військові кораблі провели в Чорному морі 57 днів на ротаційній основі в 2018 році, 52 у 2019 році, 31 у 2020 році та (станом на жовтень 2021 року) 59 у 2021 році [21]. Ці перебування включали регулярні заходи в Одесу – головний штаб ВМС України на Чорному морі. Підкреслюючи свою підтримку Києва та ігноруючи претензії москви, Велика Британія продемонструвала свою відданість свободі судноплавства в Чорному морі.

Велика Британія також вітала отримання Україною статусу партнера НАТО з розширеними можливостями у 2020 році, підкресливши переваги тіснішої асоціації та підвищення оперативної сумісності та визнавши, що «НАТО пощастило мати такого партнера». Велика Британія була головною країною Трастового фонду НАТО з командування, управління, зв'язку та

комп'ютерів (С4), допомагаючи Україні в модернізації її структур і можливостей [21].

Однією з важливих угод, підписаних у Великій Британії, стала домовленість про переобладнання військово-морських сил. Для України планують побудувати сучасні ракетні катери. Для фінансування цих робіт уряд Британії надав позику на 10 років на суму до 2, 5 млрд британських фунтів [21]. Україна матиме можливість спостерігати та навчатися під час побудови перших кораблів у Британії паралельно з модернізацією власного суднобудування, яке забезпечить будівництво наступних кораблів вже в Україні. Кошти підуть також на спорудження портової інфраструктури для базування кораблів в Очакові.

У червні 2021 року британський есмінець HMS Defender провів операцію зі свободи судноплавства в Чорному морі поблизу окупованого Росією Криму. Російський патрульний корабель навіть здійснив попереджувальний вогонь по HMS Defender, за яким стежили російські військово-морські та повітряні засоби. Ризикова британська операція стала сигналом солідарності з Україною, який привернув увагу до участі Великої Британії в Чорному морі та зародження британсько-українського стратегічного оборонного партнерства.

Поворотним моментом у військово-оборонній співпраці України та Сполученого Королівства стало повномасштабне вторгнення росії. Докорінно змінилася філософія підтримки України, адже з часом допомога еволюціонувала від оборонних ПТРК NLAW до летального озброєння у вигляді артилерійських установок, сучасних танків Challenger-2 та крилатих ракет Storm Shadow.

Починаючи із січня 2024 року до 29 лютого 2024 року Велика Британія надала Україні допомоги на 17 млрд. доларів, з яких 9,88 млрд. становить саме військова допомога Україні (рис. 3.4.). Звичайно, що цифри допомоги

не такі великі як допомога зі сторони США та Німеччини, але варто враховувати те, що Британія сама страждає від недофінансування власних збройних сил, через що змушена до 2030 року скоротити чисельність власних військ до 73 тис. осіб (до 2022 чисельність ЗС Сполученого Королівства складала 79,3 тис. осіб) [22].

Рис. 3.4. Візуалізація британської допомоги Україні [23]

Велика Британія була ініціатором підготовки українських пілотів на європейських та американських реактивних винищувачах. Але попри це країна не виявила бажання постачання бойових винищувачів Турпоп власного виробництва. Разом з тим Британія також проводить навчальну програму (операція Interflex), яку підтримують кілька союзників. Наразі вже підготовлено понад 30 тис. українських військовослужбовців і планується підготувати ще 10 тис. до середини 2024 року [24].

13 березня уряд Великої Британії презентував британському парламенту оновлений інтегрований огляд Integrated Review Refresh 2023 до попереднього огляду з питань безпеки, оборони, розвитку та закордонної політики від 2021 року [24]. Як зазначається, значна увага в цьому огляді при

кута до питання підтримки України та протистояння російської військової агресії.

З приводу представлення нового британського бачення на подальший розвиток глобальної безпекової ситуації, прем'єр-міністр Сполученого Королівства Ріші Сунак зазначив, що хоча минулий огляд не зміг передбачити всі проблеми, з якими довелося зіштовхнутися країні, але в свою чергу це допомогло на рівні уряду збільшити інвестиції в оборонний сектор та покращити позицію Британії на глобальній політичній арені. В контексті цього велике значення для зміцнення позиції країни мала пряма військова допомога Україні, яка характеризувалася не тільки постачанням летальної зброї та навчанням українських військових, але й провідною роллю Британії у консолідації міжнародних зусиль. «Коли безпека континенту опинилася під загрозою, британці були в авангарді його оборони та мають намір зберігати це зобов'язання стільки, скільки це буде потрібно», - підкреслив прем'єр [25].

13 січня 2024 року відбулася особлива подія в британсько-українських відносинах – підписання 10-річної двосторонньої угоди про безпеку з Україною. Важливості цій події надає той факт, що підписання відбулося в найкритичніший момент для України, коли припинилася будь-яка допомога як з ЄС, так і зі сторони США. Прем'єр-міністр Великої Британії Ріші Сунак пообіцяв 22 мільйони доларів гуманітарної допомоги [26]. Вражає той факт, що Велика Британія фактично зобов'язалася щорічно надавати Україні військової допомоги на суму 3 млрд. доларів США. До того ж Сполучене Королівство стало першою країною G-7, яка підписала таку безпекову угоду з Україною.

Безумовно, що дана угода в основі своїй має забезпечити лише післявоєнну підтримку України та й угода може бути розірвана в будь-який момент. Але саме ухвалення цього документу дає впевненість у подальшій підтримці Україні не тільки на папері, а й у практичній площині. Британія

цілком розуміє, що військова підтримка для України є вкрай необхідною, адже російські наміри знищити українську державність нікуди не зникнуть і загроза нового вторгнення буде нависати постійно. Тим більше сильна Україна є прямою загрозою існуванню чинному російському режиму, тому британці розуміють, що фінансова та військова підтримка це свого роду інвестиції у майбутню безпеку не тільки України та Британії, а й Європи в цілому.

Висновки до III розділу

Сучасна внутрішня нестабільність Сполученого Королівства пов'язана із 3 нагальними питаннями.

По-перше, прийдешні парламентські вибори у цій країні можуть ознаменувати собою зміну влади консерваторів на лейбористів, чого не було починаючи із 2009 року.

По-друге, проблеми з економікою зумовили непопулярну політику консерваторів вдатися до жорсткої економії, що тим самим посилило внутрішні протести та поступово обвалює рейтинги правлячої партії.

По-третє, питання перебування Шотландії у складі Сполученого Королівства. Довгий час Единбург вимагає право провести новий референдум щодо незалежності Шотландії. Але зважаючи на нещодавню відставку Ніколи Стерджен з поста першого міністра Шотландії, позиції Шотландської національної партії значно послабилися, а заразом і вплив на політичну повістку центрального уряду.

Однак внутрішні протиріччя у Великій Британії аж ніяк не є перепорою для реалізації зовнішньої політики цієї країни. Особливо це помітно в чіткій підтримці зусиль України, яка має абсолютну підтримку як з боку правлячої партії, так і опозиції.

Поворотним моментом для українсько-британських відносин став початок вторгнення росії на територію України. Військова, економічна та

дипломатична підтримка Великої Британії дала змогу вистояти українській державності, а в подальшому відвоювати частину втрачених територій.

Велика Британія попри всі внутрішні проблеми залишається одним із найбільших донорів України, адже станом на лютий 2024 року реалізувала допомоги на понад 17 млрд. доларів США. Важливим для довгострокової підтримки України також стала позиція Сполученого Королівства у питанні російських заморожених активів. На разі ведуться переговори про форму реалізації цих коштів, які можуть стати гарантом фінансової стабільності України на найближчі роки, особливо якщо фінансування з боку Вашингтона чи Брюсселя раптово припиниться.

ВИСНОВКИ

Констатуючи результати проведеного нами дослідження, можна сказати, що британська зовнішня політика відіграє ключову роль в стримуванні російського впливу та агресії на теренах Європі та консолідації міжнародних зусиль задля підтримки України. У своїх економічних показниках Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії значно поступається провідним країнам Європейського Союзу, що є стримуючим фактором для утвердження Британії як головного центру сили, яким вона була за часів Британської імперії. Тенденції подальшого розвитку зовнішньої політики Великобританії полягатимуть у тіснішій співпраці із країнами ЄС, яка проходитиме в умовах постійної російської загрози та посилення протиріччя та непорозуміння в рамках НАТО зі Сполученими Штатами Америки.

Актуальність цієї роботи полягала у комплексному дослідженні зовнішньої політики Великої Британії на європейському континенті, що дало визначити характер та динаміку зовнішньополітичної діяльності цієї країни. Звичайно, Велика Британія після ліквідації Британської імперії продовжує залишатися глобальною потугою, але в значно меншому масштабі. Якщо Сполучене Королівство ставить собі за мету повернути колишню могутність, то в цьому контексті країні вкрай необхідно зважати на геополітичні процеси, які відбуваються у Європі. Якщо у минулому взаємодія із Францією, Німеччиною, Іспанією та Португалією сприймалися Лондоном доволі вороже, то нині для Британії вкрай важливо підтримати цивілізовану Європу у її боротьбі із російським реваншизмом задля того, щоб у майбутньому самій не зазнати зовнішньої загрози її територіальній цілісності.

Таким чином, у ході дослідження ми дійшли наступних висновків:

1. В теоретико-методичній частині роботи було визначено, що зовнішня політика є системою дій і стратегій, які використовуються при взаємодії із іншими країнами задля уникнення потенційних розбіжностей або ж реалізації власних національних інтересів.

Для її реалізації важливе значення мають політичні, економічні та ідеологічні засоби. Політичні засоби є найрізноманітнішими, адже мають форму як дипломатичних переговорів, так і військового примусу. В свою чергу економічні засоби дають можливість досягати необхідних цілей за допомогою квот, ембарго або ж санкцій, при цьому не вдаючись до порушення міжнародних безпекових угод. Ідеологічні засоби уособлюють діяльність медіа або ж культурних центрів, які повинні задати необхідний міжнародний імідж та пропагувати необхідний погляд на ту чи іншу ситуацію.

В контексті зовнішньої політики було виділено геополітику, як галузь, яка визначає національну політику держави з урахуванням впливу на неї природного середовища. Сучасна геополітика абстрагувалася від ідеї «життєвого простору», яку свого часу висунув Фрідріх Ратцель, орієнтуючись на ефективне використання територіально-політичного простору задля запобігання перерозподілу територій.

Так як зовнішня політика є складною дисципліною, велике значення для її аналізу мають методичні підходи, які дають широкий вибір інструментів для дослідження вихідних даних та їх подальшої інтерпретації задля розуміння політичних процесів та досягнення стратегічних цілей на світовій арені.

Важливе значення мають методи дослідження та аналізу зовнішньої політики, які поділяються на якісні та кількісні. Якісні методи ґрунтуються на аналізі фактів та процесів, використовуючи аналітичні інструменти. Кількісні методи допомагають вимірювати числові параметри явищ. Для них важливо відмежуватися від суб'єктивного фактору інтерпретації

результатів. Тому досить важливо мати вибірку результатів, яка в подальшому може свідчити про їх репрезентативність або ж навпаки.

2. Розглянувши передумови британської могутності у практичній частині роботи, можна констатувати, що зовнішня політика Великої Британії зазнала значних змін в ході її історичного розвитку. Так, Британська імперія довгий час була основним центром сили на теренах Європи, який за нагоди прямо втручався у внутрішні справи Франції, Німеччини, Португалії, Іспанії та інших країн. Однак з часом британці зрозуміли, що значно відстають у розвитку від континентальної Європи, через що вирішили перейти до тактики налагоджування дипломатичних та торгових зв'язків. Як показав час, така політика була далекоглядною, адже позичивши у голландців ідею банківської справи, Сполучене Королівство настільки розвинулося, що і до нині є одним із ключових фінансових центрів світу.

3. Ключовим фактором геополітичних змін у Європі стало повномасштабне вторгнення росії на територію України у лютому 2022 року. На жаль, для Європи анексія Криму у 2014 році не стала вагомим причиною для дезінтеграції співпраці із росією у політичній, енергетичній та економічній площині. Як показав час, для безпекової ситуації у Європі це було фатальною помилкою, адже у період з 2014 по 2022 роки європейські країни сплатили сотні мільярдів доларів у бюджет російської федерації, завдяки чому вона цілком могла переозброюватися та фінансувати власних інфлюенсерів та агентів впливу по всьому континенту. На жаль, Велика Британія як ніхто інший розуміла всю небезпеку російського реваншизму, через що намагалася усіма силами йому протистояти. В цьому контексті ключову роль зіграла підтримка України, яка дала можливість Лондону налагодити порозуміння після довгого процесу розлучення із ЄС. Цілком можна стверджувати, що Британія діє у чіткому фарватері американської зовнішньої політики, але не на теренах Європи. Свого часу Велика Британія

була основним противником введення в експлуатацію «Північного потоку-2», на реалізації якого наполягали як у Берліні, так і у Вашингтоні.

Нещодавні заяви кандидата в президенти США Дональда Трампа щодо майбутнього НАТО та допуску подальшої російської інтервенції в Європу, викликали у ряду європейських країн занепокоєння щодо свого майбутнього. Тому Франція та Німеччина намагаються всіляко підготуватися до непередбачуваних результатів американських виборів, через що активно просувається концепція «стратегічної автономії». Але в цьому питанні країни Єврозони схиляють свій погляд у бік Китаю. Для Великої Британії категорично важливо не допустити переорієнтацію континентальних союзників. Тому Лондону слід долучитися до реалізації цієї концепції, так як він може запропонувати свій внутрішній ринок, енергетичні ресурси, а головне – сили ядерного стримування, які можна буде застосувати у разі виведення американського військового контингенту з Європи.

4. Динаміка відносин Великої Британії із Європейським Союзом зазнавала змін протягом усього часу їх існування. Хоча роль Великої Британії у майбутньому повоєнному розвитку у Європі важко переоцінити, так як країна зіграла ключову роль у поваленні нацистського режиму Німеччини та відродженні французької державності, але довгий час вона уникала інтеграції у Європейське економічне співтовариство. Але розчарувавшись у своєму американському союзнику, Британія вирішила шукати підтримки в Європі. Тому участь у Європейському економічному співтоваристві хоча й не була для країни надто вигідною, але в умовах вільної торгівлі із ключовими європейськими партнерами їй цілком вдалося відновити та посилити власний економічний потенціал. З часом партнерство в середині об'єднання значно покращилося, особливо за часів правління лейбористської партії на чолі із Тоні Блером. Однак ніякі економічні вигоди не могли зламати волі опору британських євроскептиків, які спекулювали на

питанні міграції. Кульмінацією у відносинах Лондона і Брюсселя стало проведення Брекзиту у 2016 році, який зафіксував бажання британців продовжити свій шлях розвитку самостійно.

З цього часу розпочався важкий період розлучення, який посіяв розбрат та недовіру між колишніми союзниками по Євросоні. І хоча говорити про наслідки виходу Британії зі складу ЄС поки що зарано, але нині вже точаться дискусії про помилковість рішення Британії. Тому подальший характер відносин Брюсселя та Лондона визначатимуть парламентські вибори як до Європарламенту, так і Палати громад.

5. Дослідивши в аналітичній частині внутрішньополітичні проблеми Сполученого Королівства, можна чітко можна виділити 3 проблемних питання. По-перше, це найближчі вибори у Палату громад. Консервативна партія Великої Британії перебуває у глибокій кризі, адже її політика не призвела до такого економічного зростання, яке свого часу вони обіцяли після виходу зі складу ЄС. Попередні опитування говорять про те, що британці готові підтримати опонентів чинного уряду, а саме лейбористську партію, яка виграла нещодавні місцеві вибори.

По-друге, економічні негаразди, які спіткали консервативний уряд. Нинішньому прем'єр-міністру Ріші Сунаку доводиться працювати в умовах масових страйків невдоволених громадян країни, що є відповіддю на триваючу політику жорсткої економії. Саме через економічні негаразди у 2022 році британському уряду довелося тричі змінитися, щоб спробувати вибудувати нову ефективну політику. На жаль, торі цього не вдалося, але разом із тим вони вирішили зробити ставку на зовнішню політику, а саме підтримку України.

По-третє, відкритою раною залишається шотландське питання. Единбург не полишає зусиль домогтися проведення референдуму щодо незалежності Шотландії від Великої Британії. Ця проблема особливо

постала із виходом країни зі складу ЄС, що дало Шотландії підстави просити про позачерговий референдум. Але в цьому питанні немає однозначного фаворита, так як нещодавна відставка першого-міністра Шотландії Ніколи Стерджен засвідчила поразку Шотландської національної партії в її ключових обіцянках перед виборцями. Тому, скоріше за все, Шотландія і надалі залишиться членом Сполученого Королівства, не зважаючи на те чи відбудеться цей референдум, чи ні.

Окремо слід наголосити, що внутрішні протиріччя аж ніяк не є перепоною для реалізації зовнішньої політики Сполученого Королівства. В цьому питанні британці різних етнічних груп та партійних вподобань мають чіткий консенсус, тому подальша підтримка України буде відбуватися незалежно від того, хто буде стояти на чолі Британії.

6. Як вже зазначалося Сполучене Королівство має чіткий консенсус стосовно підтримки України у її боротьбі із російським реваншизмом. Але було б хибно вважати, що співпраця між двома країнами розпочалася після 24 лютого 2022 року. Ще до початку повномасштабного вторгнення Велика Британія та Україна намагалися всіляко поживити економічну діяльність між двома країнами. Особливим етапом у співпраці обох країн стало укладання та реалізація нової Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії.

Після введення цієї угоди в дію, відбулося різке поживлення товарообороту між країнами у 2021 році. До того ж зріс і рівень інвестиційної діяльності, який у 2021 році досяг відмітки у 4 мільярда доларів США. Окрім економічної діяльності Велика Британія та Україна започаткували тісну співпрацю у військово-оборонній сфері. Для Сполученого Королівства було досить важливо продемонструвати підтримку територіальної цілісності України та посилити її присутність у Чорному морі. Тому ще в 2021 році Британія запропонувала Україні

будівництво 2-ох військових кораблів, а також відправила в українські територіальні води власний військовий корабель, який пройшов у кількох милях від Кримського півострову.

Тому доцільно говорити, що з початком повномасштабної війни співпраця між обома країнами тільки посилювалася. Велика Британія стала одним із ключових донорів допомоги, особливо у військовій підтримці, що безумовно допомогло і допомагає Україні відстоювати своє право на незалежність та територіальну цілісність. Нині надана Британією допомога Україні оцінюється у 17 мільярдів доларів, але разом і цим країна бере на себе ініціативи по лібералізації торгівлі із Україною, постачає ЗС України крилаті ракети Storm Shadow та концентрує зусилля із міжнародними партнерами задля продовження багатосторонньої підтримки України на роки вперед.

Тому, для України критично важливо нарощувати торгово-економічну та військово-технічну співпрацю зі Сполученим Королівством незалежно від того, хто у подальшому буде при владі у цій країні. Для цього є всі передумови, а головне – підтримка з боку самого британського уряду.

Особливу увагу слід звернути на діяльність українського дипломатичного представництва у Великій Британії. Досить обнадіює той факт, що за понад півроку відсутності посла у цій країні, Україна спромоглася поставити на чолі власної дипломатичної місії в цій країні видатного та всесвітньовідомого генерала Валерія Федоровича Залужного, якого популярний британський журнал «Time» свого часу відзначив на власній обкладинці. Тому пану Послу варто побажати удачі та успіхів на його дипломатичному посту, а британсько-українським відносинам і надалі продовжувати розвиток та взаємну інтеграцію.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Mamadi E. History, Theories, and Perspectives of Foreign Policy. Arcadia. URL: <https://www.byarcadia.org/post/comparative-foreign-policies-101-history-theories-and-perspectives> (date of access: 6.04.2024).
2. Чайка В. В. ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЧАЙКА ВІКТОРІЯ ВІКТОРІВНА ДИСЕРТАЦІЯ ПРАВОВІ ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ - PDF Free Download. docplayer.net. URL: <https://docplayer.net/87482358-Derzhavna-fiskalna-sluzhba-ukrayini-universitet-derzhavnoyi-fiskalnoyi-sluzhbi-ukrayini-chayka-viktoriya-viktorivna-disertaciya-pravovi-formi-realizaciyi.html> (дата звернення: 6.04.2024).
3. Політологія-Лекції(9). Національна академія внутрішніх справ. URL: [https://arm.naiaiu.kiev.ua/books/politolog\(2018-11-14\)/lec/lec9.html](https://arm.naiaiu.kiev.ua/books/politolog(2018-11-14)/lec/lec9.html) (дата звернення: 6.04.2024).
4. Загурська-Антонюк В. ГУМАНІТАРНО-ПОЛІТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ І СУЧАСНА ГЛОБАЛЬНА ГЕОПОЛІТИКА. conf.ztu.edu.ua. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/274.pdf> (дата звернення: 6.04.2024).
5. Вегеш М. Геополітика в іменах: навчально-методичний посібник / Видання п'яте, доповнене і перероблене. Ужгород, 2020. 329 с.
6. Методологічні основи аналізу зовнішньої політики держав. Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна". URL: <https://vo.uu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=315065> (дата звернення: 6.04.2024).
7. Sadler W. Britain and Europe: a long history of conflict and cooperation. The Conversation. URL: <https://theconversation.com/britain-and-europe-a-long-history-of-conflict-and-cooperation-61313> (date of access: 10.04.2024).
8. Сімеонова Е. ЄС знизив залежність від газу з росії, але все ще не готовий від нього відмовитися. Радіо Свобода. URL:

- <https://www.radiosvoboda.org/a/eu-russian-gas-lng-sanctions/32752791.html>
(дата звернення: 10.04.2024).
9. Втрати від блокування кордону поляками можуть сягнути понад 7 мільярдів – Гетманцев. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/02/15/709996/> (дата звернення: 11.04.2024).
10. Собенко Н. Британія закликає ЄС не обмежувати торгівлю з Україною. Суспільне: Новини. URL: <https://suspilne.media/715016-britania-zaklikae-es-ne-obmezuvati-torgivlu-z-ukrainou/> (дата звернення: 11.05.2024).
11. Ханрахан Д., Велфенс П. The Brexit Dynamics: British and EU27 Challenges After the EU Referendum. Intereconomics. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2017/number/5/article/the-brexiteconomics-british-and-eu27-challenges-after-the-eu-referendum.html> (date of access: 18.04.2024).
12. Samoilova O. The process of British integration with European Union. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2017. No. 2. P. 161–170. URL: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2017-02-161-170> (date of access: 18.04.2024).
13. Malanchuk T. V., Nikolenko A. O. “Brexit”: how the UK and the European Union have changed after six years apart. Analytical and Comparative Jurisprudence. 2022. No. 5. P. 425–428. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.78> (date of access: 30.04.2024).
14. Когутич О. Російський вплив у Великій Британії визначили два моменти: гроші та уявлення про Росію – Єгор Браїлян - Головне за день - ТРК ПЕРШИЙ ЗАХІДНИЙ. Перший західний. URL: <https://1zahid.com/info/rosijskyj-vplyv-u-velykij-brytaniyi-vyznachyly-dva-momenty-groshi-i-uyavlennya-pro-rosiyu-yegor-brajlyan/> (дата звернення: 30.04.2024).
15. Hollingsworth M., Lansley S. Londongrad: From Russia with Cash; the Inside Story of the Oligarchs. HarperCollins Publishers Limited, 2009.

16. Who do people THINK will win the next election. YouGov | What the world thinks. URL: <https://yougov.co.uk/topics/politics/trackers/who-do-people-think-will-win-the-next-election> (date of access: 10.05.2024).
17. United Kingdom? Explaining the political instability of recent years • 17Capital. 17Capital. URL: <https://www.17capital.com/united-kingdom-explaining-the-political-instability-of-recent-years/> (date of access: 15.05.2024).
18. Мигаль М. Модель управління державним боргом у Великобританії. Інститут аналітики та адвокації. URL: <https://iaa.org.ua/articles/model-upravlinnya-derzhavnym-borgom-u-velikobrytaniyi/> (дата звернення: 16.05.2024).
19. Торгівля та інвестиції. Державні сайти України. URL: <https://uk.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/881-ukrajina-velika-britanija/4750-trade-in-goods-and-services-between-ukraine-and-the-united-kingdom/torgivlya-ta-investiciyi> (дата звернення: 16.05.2024).
20. Велика Британія. Дія. Бізнес. URL: https://export.gov.ua/country/78-velika_britaniia (дата звернення: 17.05.2024).
21. Volotnyuk M. Security Cooperation between Ukraine and the UK. Royal United Services Institute. URL: <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/uk-ukraine-security-cooperation> (date of access: 18.05.2024).
22. Велика Британія скорочує армію та до 2030 року списує 13 зразків озброєння, включно з AS90 та Stormer | Defense Express. Військовий портал Defense Express - все про військову справу. URL: https://defence-ua.com/army_and_war/velika_britanija_skorochnje_armiju_ta_do_2030_rok_u_spisuje_13_zrazkiv_ozbrojennja_vkljuchno_z_as90_ta_stormer-14535.html (дата звернення: 16.05.2024).
23. Ukraine Support Tracker Data / A. Antezza et al. Kiel Institute. URL: <https://www.ifw-kiel.de/publications/ukraine-support-tracker-data-20758/> (date of access: 16.05.2024).

24. Командир INTERFLEX відзвітував про підготовку бійців ЗСУ. АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/03/31/komandyr-interflex-vidzvituvav-pro-pidgotovku-bijcziv-zsu/> (дата звернення: 16.05.2024).
25. Війна в Україні у фокусі безпекової політики Великої Британії. АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/15/vijna-v-ukrayini-u-fokusi-bezpekovoyi-polityky-velykoji-brytaniyi/> (дата звернення: 18.05.2024).
26. Hammer M. UK pledges \$3 billion in military support to Ukraine as Sunak makes surprise Kyiv visit | Semafor. Semafor - An intelligent, transparent global news platform for breaking stories, analysis and video. URL: <https://www.semafor.com/article/01/12/2024/uk-signs-security-deal-with-ukraine-and-promises-3-billion-in-military-support> (date of access: 18.05.2024).
27. Нахле К. Assessing the future of North Sea oil and gas - Crystol Energy. Crystol Energy. URL: <https://www.crystolenergy.com/assessing-future-north-sea-oil-gas/> (date of access: 10.05.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

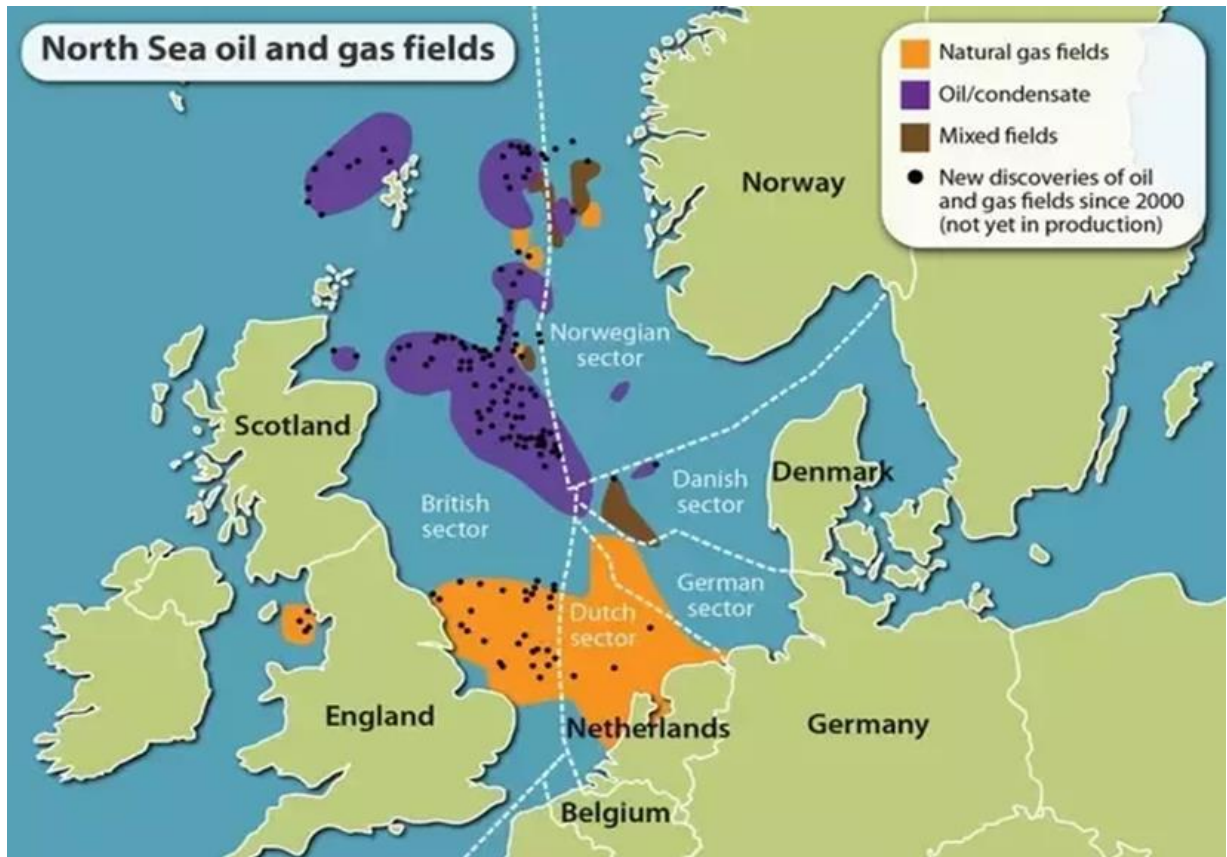
Загальнонаукові методи аналізу зовнішньої політики та їх характеристика.

Складено за даними [6]

Метод	Характеристика
Аналіз	Передбачає розчленування проблем та явищ зовнішньої політики на окремі частини для їх детального вивчення. Переважно це стосується аналізу конкретних міжнародних відносин, дій окремих акторів на міжнародній арені або впливу окремих факторів на зовнішню політику.
Синтез	Поєднує окремі елементи та аспекти зовнішньої політики для створення цілісного уявлення про міжнародні відносини. Наприклад, синтез може стосуватися даних щодо економічної, політичної та військової політики держави для оцінки її загальної зовнішньополітичної стратегії.
Індукція	Виводить загальні закономірності та принципи зовнішньої політики на основі аналізу конкретних випадків. Наприклад, аналіз серії дипломатичних дій для формулювання загальних принципів державної дипломатії.
Дедукція	Застосовує загальні теоретичні принципи та законів для прогнозування та пояснення у зовнішній політиці. Наприклад, використання теорії міжнародних відносин для прогнозування поведінки держав у конфліктних ситуаціях.
Узагальнення	Об'єднує окремі факти та випадки для формулювання більш широких висновків та теорій. Наприклад, узагальнення різних випадків міжнародного співробітництва для створення теорії інтеграції регіональних організацій.
Аналогія	Використовує подібності між різними явищами та ситуаціями для пояснення або прогнозування зовнішньополітичних дій. Наприклад, проведення аналогії між історичними випадками та сучасними ситуаціями для передбачення можливих наслідків подальших зусиль.

Додаток Б

Родовища нафти та газу у Північному морі [26]

Додаток В

Зовнішня торгівля товарами та послугами між Україною та Сполученим Королівством у 2019-2023 рр., млрд. дол.[20]

